

SLOVAN

mesečnik za književnost,
• umetnost in prosveto •

IX. — 1911. — 3.

S. MAGOLIČ 1910

VSEBINA.

Milan Pugelj: Ura z angeli . . .	67
Ivan Ivanov: Čigan. Glumci . . .	72
Dr. Fr. Ilešič: „Domači avtor“ . . .	73
Petruška — Radivoj Peterlin: Noč . . .	74
Ivan Lah: Spoznanje	75
Gr. Koritnik: Fragmenti ljubezni . . .	76
Albin Ogris: Edouard Rod	78
Dr. Fr. Ilešič: Pesnik — jubilent . . .	83
Utva: Katrica	84
Ivan Ivanov: Osamljenost	85
Tovit: Pri delu	86
Listek	89

Književnost:

Dr. Ivan Lah: Brambovcj. — Zbirka slovenskih citatov in aforizmov. — Ilustrovani Narodni koledar 1911. — Dolar Anton dr.: Češko-slovenska vzajemnost. — Spindler Vekoslav: „Slovenski kmečki koledar za leto 1911.“ — Dr. Jos. Tominec: Antibarbarus. — Kidrič Fr. dr.: Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani. — Kosi Anton: Zabavna knjižnica za slovensko mladino. — Katalinič Jeretov Rih.: Vesela mladost. — Jules Verne: Kapetan Hatteras ali Angleži na severnem tečaju. — Dr. Mihovil Mandič: Povijest okupacije Bosne i Hercegovine 1878. — Hrvatsko-

srbska moderna. — „Mi“. — Bučar Fr. dr.: Sokolsko slavlje u Beogradu i Sofiji. — Ivič Aleksa dr.: Stari srbski pečati i grbovi. — Narodno življenje in običaji Jugoslovanov. — Rad Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti. — Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. — Murko M. dr.: Zur Kritik der Geschichte der älteren südslawischen Litteraturen.

Gledališče:

V čast Jugoslovanskim gostom. — Zagrebško gledališče.

Umetnost:

Steska Viktor: Slikar Janez Wolf. — O nacionalizmu v umetnosti. — Umetniška razstava v Osijeku. — Jugoslovanski umetniški kongres.

Smotre:

„Stenograf“. — Swiat Slowiański. — „Slov. Přehled“.

Raznoterosti:

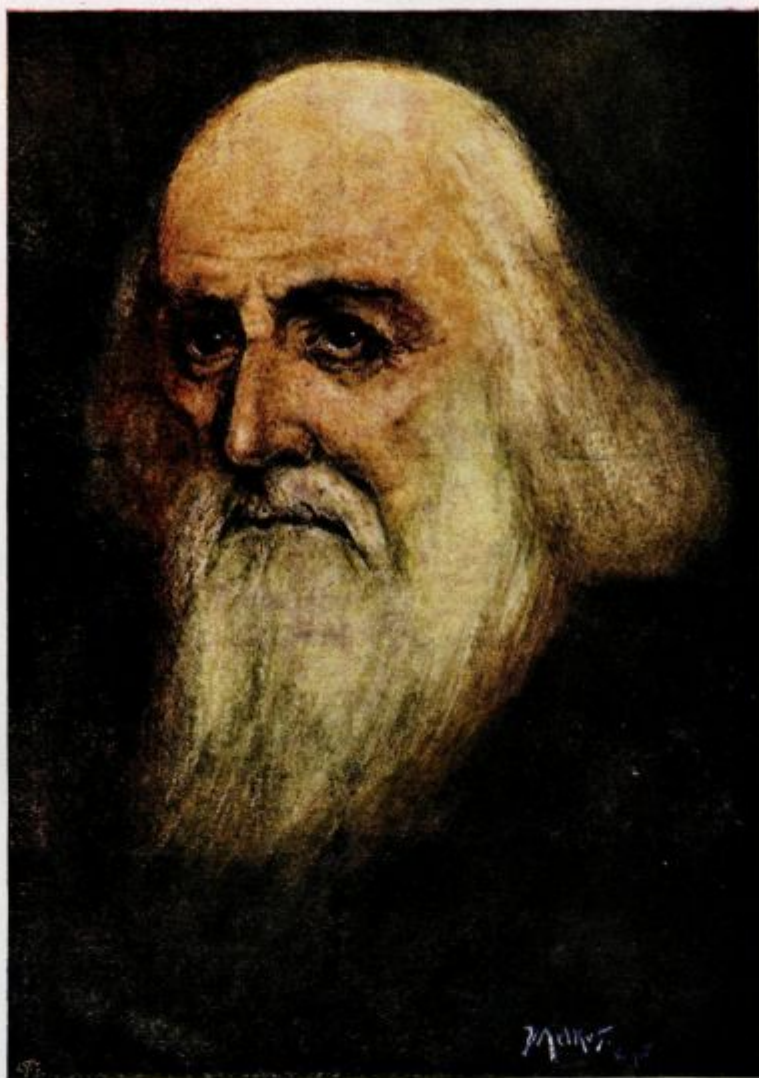
Sestanek zastopnikov jugoslovanskih kulturnih društev v Ljubljani dne 10. in 11. decembra 1910. — „Das deutsche Lied“. — Koroški Slovenci in „Matica Slovenska“. — Prof. dr. Jovan Skerlić in prof. P. Popović. — Lessiak Primus dr.: Alpen-deutsche und Alpenlawen in ihren sprachlichen Beziehungen. — Naše slike.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

St. K. v Kob.: Pesmi kažejo dar. — V sonetih so prisiljene prisposode, na pr.: prevara ihti, bolest golči, senca šelesti pesem, prižadral je obraz. Vredno bi bilo, se baviti s pesmijo „Čas“. — **J. K. v G.:** „Ozdravljen“ je kvečjemu za kak podlistek; če ni drugega. — **R. Emorales:** Nesprejemljivo.

Nenaročenih rokopisov uredništvo ne vrača!

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

DRAGAN MELKUS: STARČEK.

URA Z ANGELI.

I.

Gospoda Tadeja, starinarja v Poprečni ulici št. 37, je zadel v sredo, dne 3. novembra l. 1910. natanko ob 12. uri dvajset minut smrtonosen mrtvoud. Zgodilo se je to nenadoma in tem bolj nepričakovano, ker je bil gospod Tadej krepek in zdrav mož v šestdesetih letih. Ravno te čase je bil posebno pri dobri življenski volji, o nikakršnih boleznih ali oslabeledostih ni tožil in tudi usodnega dne je živel v svojih poslih prav po svoji redni navadi. Zjutraj ob polu sedmi uri je vstal in šel k maši k očetom frančiškanom, ob sedmih se je vrnil, zajutrkoval v kuhinji za črešnjevo mizo in pogodrnjal nad svojo ženo, ker se mu je zdelo, da ni kava dovolj dolgo vrela in da je vsled tega premalo kuhana in nezdrava — pet minut bi morala vreti! — stopical zmerno po stopnicah v pritličje, odprl prodajalno in prišel po njej premetavati, urejevati in odpravljati večni nered.

Ali sredi takega dela se je nenadoma domislil gospe Tereze, vdove po rajnem in preblagorodnem profesorju Metelku, ki je stanovala in samovala v sosednji hiši. Na steni se je namreč sprožilo bitje stari, v švicarskem štilu izrezljani uri, zgoraj nad kazalci so se odprla med drobnimi podboji neznatna vratca, majhna kukavica je pogledala po prostoru, zakukala osemkrat zapovrstjo in izginila zopet za mehanskim zatvorom.

„Ha!“ — je rekel polglasno gospod Tadej — „preblagorodni gospod sosed — Bog mu daj nebeško luč! — ta je imel še vse drugačno uro!“ — In natančno se je je vedel spominjati. Črna — najbrž od ebenovine —, podolgasta, na slonokoščenih ali alabastrovih stebričkih, v sredi med njimi majhna, rdečepisana minuta v obliki metuljčka, ki nepretrgoma frfota in leta sem in tja, nad njo na beli, okrogli plošči dvojne kazalcev, a nad kazalci za vzbočenim steklom prelep vrt z rdečimi rožami in zelenimi kostanji. Kadar poteče ura in kaže veliki kazalec na dvanajst, zabrni nalahko v kolesju, med rože in kostanje prilete angeli v belih svilenih haljah, z dolgimi zlatimi

lasmi in svetlimi trombami v rokah, obvisijo v belem krdelu nad žarečimi cvetovi in pod zelenjem, pa zatrobijo zvočno in veselo tolikokrat, kolikor kažeta kazalca na beli pločevini. A ko je to končano, se oglasi spodaj nekje pod belim stebričjem prav iznenada prijetno glasbilo, ki zapoje prav tako, kakor bi peli sami zlati zvončki, naslednjo pesem:

„Sve-e-ta noč,
blažena noč,
vse-e že spi — je-e polnoč* . . .“

Gospod Tadej se je spominjal te ure kakor nečesa lepega v svoji življenski prošlosti. Ko ga je poklical nekoč k sebi rajni in blagorodni gospod Metelko, da mu proda kopo ponošene obleke, takrat je videl prvikrat in zadnjikrat to čudovito in prijazno starino. Takoj je namigaval, da bi jo kupil, in pozneje je ustavil njenega lastnika nekoč na ulici in ga ogovoril.

„Dobro jutro voščim, preblagorodni!“ — je pozdravil. „Kaj pa urica, ali še trobi in igra? Prijetna stvarca — kaj bi nenapravila midva zanje?“

Gospod Metelko se je smejal in starinar Tadej je takoj porabil priliko za kupna pogajanja. „A“ — je skomizgnil s sivo glavo — „iz zlata ni, seveda ne. Za navadnega človeka ali za dandanašnjo gospodo nima tudi nikakršne veljave, ali za starinarja je kakor nalašč. No, jaz bi vam dal nekaj zanje . . .“

Gospod Tadej je že star nad šestdeset let in tudi dogodki kakor ta pogovor o starinski uri, ki je zanj jako važna, zameglijo nekako in se zabrišejo v njegovem starem in od starosti pešajočem spominu. Ne ve se več dobro spominjati, kako je bilo. Ali zdi se mu, da ga je potrepal blagorodni gospod Metelko po rami, pokimal s suhim in sivozarastlim obrazom, pa dostavil menda tako-le: „Dokler sem živ, ne dam urice. Po moji smrti pa jo boste ravno vi dobili za majhne denarje. Tako bo, gospod Tadej! Kdo se bo pa takrat zanimal za stare ure?!“

Gospod Metelko počiva zdaj že leto dni v grobu, njegova soproga, gospa Tereza, pa stane še ravno tako v sosednji hiši kakor prejšnje čase. Stara je že, upognjena, molitev ji je prva, Bog ve, ali človek bi vseeno mislil, da bližnjemu rada ustreže in se mu rajša prikupi, kakor pa zameri. Starinar Tadej si je zmisлил, da stopi k njej in od strani povpraša po stari uri, neznatnem spominu pokojnega gospoda.

Pogledal je na uro — devet je bilo — počakal še pol ure, zaklenil za seboj prodajalno in se napotil naravnost k vdovi Metelkovi.

Po ulici je šel počasi, ker je bil njegov gorjeni život težek, masten in čokat, noge pa stare in vedno slabše in okornejše. Ker je moral v prvo nadstropje po starinskih in visokih stopnicah, se je jako zasopel. Počival je pred belimi vrati, brisal noge ob slamo, ki je ležala pred pragom, prisluškaval nekoliko in končno nalahko in uljudno potrkal.

Odzvala se je stara dekla Anča, ki je bila znana po vsej ulici kot jezična in zelo razburljiva ženska. „Da bi ga volk požrl!“ — je rekla najprej tako glasno, da se je slišalo v vežo in nato tiše dostavila: „Kakšna trapa pa trapije na vse zgodaj okrog nas?!“ Po teh besedah je šele odprla.

„Dobro jutro!“ — je kimal starinar Tadej in držal klobuk že vdano v rokah. „Sporočite moj najuslužnejši pozdrav preblagorodni gospe Metelkovi in jo poprosite, da bi govorila z mano par prijaznih besed.“

Služkinja je odšla s čemernim in starim obrazom in vrnila se je sama siva in upognjena gospa Metelkova v črni obleki in z belo pentljo pod vratom.

„Dobro jutro, gospod Tadej!“ — je pozdravila precej živahno in nadaljevala po ženski zgovornosti. „To je pa prav lepo, da so vas enkrat k nam zanesli koraki, to me pa zelo veseli! Kar v sobo stopite, pa sedite tukajle na zofo, gospod Tadej! Kaj mi boste pa povedali?“

Naenkrat sta bila v sobi in sedela v rdečih naslonjačih drug nasproti drugemu.

„Lepo jesen imamo“ — je rekel gospod Tadej in sukal v roki rjav polcilinder, kakor bi ne vedel, kaj naj napravi z njim. „Suhi dnevi so in gorko je, kakor že dolgo nismo doživeli enakega!“

Bog daj, da bi ne bilo še kmalu snega!“ — je dodala gospa Metelkova. „Kadar pade sneg, pa se mi zdi smrt tako blizu, da bi jo z roko dosegla. Lepo vreme, topel čas, spomlad — to pa človeka popolnoma raztrese in pripravi, da pozabi na bližnji grob!“

„Res je!“ — je pritrdil starinar Tadej. „Res je! Stari smo in moramo samo čakati, kdaj pride naš konec!“

Pri teh besedah se je ozrl starinar nekoliko v stran in takoj opazil na stranski omari uro z belimi stebrički in lepim vrtnom za vzbočenim steklom.

„O“ — je zategnil — „pri vas je še vse tako, kakor je bilo prejšnje čase, ko je še živel rajni gospod — Bog mu daj mir in pokoj! Če se ne motim, tudi še stoji vse tako, kakor je stalo. Vse pohištvo, tista-le urica tam.“

„Vse je, kakor je bilo!“ — je rekla gospa. „Mize, stoli, podobe po stenah, okraski po omarah so kakor spomini. Človek pogleda to, spomni se davnih časov, zdi se mu, kakor bi bil sredi znancev. Glejte, tisto vazo tam je razbil moj mož. Roča ji manjka. Mislim in čutim, kakor bi bilo včeraj.“ Skoro slišim padec, njega vidim, kako pobira in je v zadregi . . .“

„Ali tista-le urica tam“ — je povzel gospod starinar — „čemu pa vam bo, tista-le urica?“ In prav prijazno in skoro pristrčno je bilo to vprašanje.

„To imam še od svojih staršev“ — je rekla vdova, „Oče mi jo je podaril, ko sem se možila!“

„O“ — je kratko vzdihnil starinar — „to je že jako dolgo. Skoro ni že več res“ — se je hotel očividno pošaliti. „Jaz imam posebno veselje s takimi starinami. Saj ni vse skupaj dosti vredno, ali človek je človek in ima nad sabo razne slabosti. Če bi se ne zameril, pa bi vi prodali tisto urico?“

„Za nobene denarje!“ — je odgovorila gospa. „Kaj bi dobila zanjo — ali je vredno?!“ In tudi — kdo bi prodajal davne in ljube spomine?!“

„Starine niso zanimive za vsakega“ — je pričel stvarno razmotrivati gospod Tadej — „ali za kogar so, tak jih že dostojno plačuje. Jaz bi vam dal na primer za to-le urico, če bi vam bilo drago, gospa — —.“

„Nič, nič! Ni misliti, ni misliti!“ ga je zavrnila gospa. „Take stvari — kaj bi rekli moji rajni, če bi jaz kaj takega napravila?! Resnično mi ni mogoče, gospod Tadej!“

Gospod Tadej je pokašljal, potegnil z desno dlanjo preko redkih in kratko pristriženih las na temenu, preravnal noge, se popravil na stolu in pričel iznova sukati in gladiti svoj polcilinder.

„No, tako-le!“ — je pričel. „Komet smo pa odpravili. Najprej smo bili radovedni, pozneje smo se ga bali, nazadnje se je pa izkazalo, da nas imajo časopisi in modrijani za norca. Nekega

večera sem zašel med kopo ljudi, ki so kazali s prsti v nebo in trdili, da vidijo repato zvezdo. Še jaz sem gledal, daljnogled sem nastavil, pa vse zaman. Kaj bom pa zagledal, če je bila vse skupaj sama goljufija!

„O“ — je rekla gospa vdova. „Časopisi so krivi, zraven pa še mi, ki jih čitamo. Smo že taki: za nič in za nič se včasih pehamo.“

„Je že res, seveda je res:“ — je prijazno potrdil starinar Tadej. „To je pa prav bridka resnica! Če samega sebe malo premislim, pa jo spoznam — od kraja do konca. Kupčija s staro obleko in s pohištvom, to že še nese, a take-le stvari kakor ta vaša urica, to pa človeka samo stane in stane. Ali vse je zaman. Človek je že tak, da ne more biti brez nepotrebnosti. Za to-le vašo urico bi dal sam ne vem kaj, samo da bi mi jo dali!“

„Nič, nič!“ — je odgovorila gospa. „Tega pa ni misliti. Dokler sem živa, je ne dam od sebe!“

Gospod starinar Tadej je zopet zakašljaj, segel z roko zadaj za vrat, popravljal tam ovratnik, naravnaval spredaj pod brado staro in obnošeno kravato, predejal noge, mlasknil z jezikom in požrl slino, pogledal malo na okoli in se pričel zopet motati s klobukom.

„Tisto pa menda veste, gospa,“ — je pričel po odmoru — da so odkopali nekje zunaj mesta nekakšne kosti, lonce, stare denarje in slične reči. Eni so trdili, da so to črepinje tistih kristjanov, ki so jih pobili Turki, drugi pa so dejali, da so jih postrelili Kranjci. Pa ni bilo ne to ne ono. Grobišča želv so bila, res je!

„Čitala sem, seveda sem čitala!“ — je rekla gospa. „Ali jaz se ne zanimam mnogo za take stvari. Postarala sem se in kar me je veselilo, je že vse daleč za mano. Mlad človek vse vidi in vse rad pogleda in zve, star pa je nadležen in čemeran; če manj sliši o svetu in življenju, bolj je zadovoljen.“

„Pa to, kar sem povedal, je bilo vseeno jako zanimivo,“ — je povzel gospod Tadej. „Mene sicer ne zanimajo posebno izkopane stvari, ker so vse preveč pokvarjene, ali to zadevo sem prav pozorno zasledoval. Človek pač ostane vedno to, kar je. Kjer zadiši po starinah, pa sem zraven, če bi bilo tudi na drugem voglu sveta. Iztičem okrog in iztičem kakor zdaj okoli te vaše urice.“

Starinar Tadej se je pri zadnji besedi prav prijazno nasmehnil, počakal je z glasom; veselo in dobrodušno je preobračal oči po jamicah, pogledaval je po strani na uro, ki se je ravno sprožila in pričela pridušeno in pridržuno drdrati. Zdaj — nenadoma je priteklo v vrtiček od vsake

strani šest belih angelov in vseh dvanajst je zatrobilo prav tako, kakor bi zapeli nekje daleč prijetno ubrani akordi cerkvenih orgel. In ko je bilo tega konec, se je pričelo spodaj pod belimi stebrički prijetno cingljanje.

„Sve-ta noč,
blažena noč,
vse že spi, je-e polnoč...“

Gospod starinar se je smehljaj in strmel, gospa vdova je bila tega vajena in je gledala vsakdanje predse. Ko je bilo igranje pri kraju, je povzel gospod posetnik z najprijaznejšo besedo: „Urica, ta-le urica, ta mi ne pojde iz glave! Je že tako! Zakaj bi mi je pa ne prodali, če smem tako vprašati?“

Vdova zopet ni bila zadovoljna, vstala je in tudi starinar je vstal in se pričel poslavljal. „Zdaj, ko smo stari, je lahko mogoče, da se vsak hip za vselej poslavljam. Bog ve, če človek ne stisne zadnjikrat roke sinu, ki nas vsako leto enkrat obiše, kdo zna, če ni zadnjikrat videl zvestega prijatelja, ki ga je prejšnji teden nazadnje posetil.“

„Res je, res je!“ je pritrdjevala vdova in ponujala gospodu Tadeju svojo velo in belo roko.

„Nemara se tudi midva ne bova nikoli več videla“ — je sklepal starinar dalje in gospa je dodajala, da je tudi to mogoče, prav verjetno in mogoče. Ko sta bila že pri zadnjih vratih in je vdova že držala za svetlo medeno kljuko, je dostavil gospod Tadej brez posebne zveze zelo uljudno: „Ali urica, ta-le vaša urica, ta mi je jako pri srcu. Če bi se, gospa, kaj premislili, pa prosim, da bi sporočili. Če bi me ne našla vaša Anča doma, naj stopi pa h krčmarju Boštjanu, kamor stopim včasih na požirek, zjutraj me je pa najti pri očetih frančiškanih.“

To se je godilo ravno nekako okoli poldne. Ko pa je gospod Tadej pripovedoval doma med kosilom svoji starikavi ženi o lepi uri, lastnini blagorodne vdove Metelkove, in hotel ponoviti besedi „ta-le urica, te-le uri—i—,“ mu je prišlo naenkrat slabo, v lica je pobledel ko stena, z rokami se je prijel za mizo, a nenadoma omahnil mrtev po temnozeleni zofi. Zadel ga je srčna kap.

II.

Na noč tistega dne, ko so pokopali starinarja Tadeja, je bila gospa Metelkova nenavadno čuječa, pozorna in nemirna. Ležala je v drugi sobi v desnem notranjem kotu, neprenehoma se obračala in vlekla na ušesa vsak najmanjši šum in negotov glas, ki je prihajal z mestnih cest in ulic, in ga plašno in važno presojevala. Dalje od

nje se je nahajal majhen kabinet, kjer je spala služkinja Anča. Vrata vanj so bila na stežaj odprta, enako vrata v prvo sobo in iz prve sobe v kuhinjo. Dekla je globoko in močno dihala in pričevala vsak čas smrčati. Vdova jo je vselej zbudila.

„Kaj že spiš, Anča? Čakaj no!“ — jo je klicala in Anča se je odzvala z dolgim, zategnjenim in zaspanim glasom: „Ho-o-o!“

Od nekod je pritaval zamolkel in nerazumljiv zvok. Morda se je izgubil v sobo z ulice, morda iz pritličnega stanovanja. Vdova ga je čula, gledala na široko izpod odeje po sobi, ki jo je razsvetljala plapolajoča nočna svetilka, presojala v mislih, kaj bi se bilo oglasilo, in takoj pokarala deklo, ki je pričela naenkrat vnovič smrčati.

„Anča, Anča, ali si čula?“

„A-a-a!“ — se je odzvala Anča. „Nič nisem čula. Kaj pa bi tudi čula, ko ni nikjer nič. Sanja se vam!“

„Danes so pokopali Tadeja!“ — je rekla vdova. „Nocoj je prvo noč v zemlji!“

„Jov!“ — je pritrdila dekla. „Naj v miru počiva!“

Zopet je bilo vse tiho; slišalo se je rahlo tiktakanje ure v sosednji sobi, tu in tam je prasketnil plamenček nočne svetilke, stegnil se in nenadoma zrastel, pa se je zopet stisnil in znižal, da je bil še manjši nego prej in da je postal polmrak po sobi skoro gost. Zunaj pod okni je nekdo trdo prestopal, pričel peti z napornim in negotovim glasom, nenadoma utihnil in se oddaljil. Anča je zasmrčala.

„Anča, Anča!“ — je zaklicala vdova. „Ali si čula? Pod okni je nekdo pel — kdo je neki bil?“ —

„Uh“ — se je prebudila in oglasila dekla. „Ste pa vi nocoj sitni! Da bi vas Bog v nebesa vzel! — toliko imate spanca kakor tat vesti! I, kdo je bil, kdo? Kak pijanec se motivili okrog, ali pa kak zmešanec, ki lazi za deklet!“

V prvi sobi se je sprožila ura, angeli so zatrobili enajstkrat in glasbilo je zaigralo svetonočno pesmico. Nočna lučka je pričela zapovrstjo prasketati, mali plamenček je rasel in se nižal trenutoma, sence so padale in se iztezavale, mačka na peči se je pričela lizati, mlaskala je z jezikom in zapikavala kremplje v svoje ležišče.

„Kaj pa je nocoj naši lučki?“ — je vprašala vdova, a dekla je ni prvič razumela. Ko je čula vprašanje drugič, je hladno odgovorila: „I — kaj ji bo! Štacunar daje slabo olje. Ta rogač!“

Ura v prvi sobi je pričela vnovič trobiti in to je bilo nekaj nenavadnega. Angeli so prileteli točno ob vsaki končani uri, zdaj pa je preteklo pet minut in že zopet trobijo. Tudi glasbilo igra, kar enako ni v redu. Nemara se je potrla ura, ali je pocukal kdo za zlato vrvico, ki visi ob strani iz nje, in jo tako sprožil? Saj so vrata zaklenjena in ni nikjer nikogar!

„Anča, Anča!“ — je poklicala vdova. „Ali slišiš? Kaj pa je naši uri, kdo pa jo je sprožil? Ravno kar so trobili angeli, a zdaj že zopet!“

„Ka-a-aj?“ — se je zategnjeno odzivala in budila dekla. „A — ura! No, stara je kakor mi-dve. Saj tudi jaz ponavadi samo zjutraj kašljam, ko vstanem, pa se včasih le pripeti, da moram celo noč prekrehati. Znotraj je vse staro, obrabljeno in narobe!“

„Pametna bodi, Anča!“ — kara gospa. „To ni tako! Ura ima kolesje, ti pa pljuča! To ni vseeno!“

„Ravno tako je!“ — trdi Anča. „Staro kolesje pa stara pljuča je eno. Eno in drugo peša, se obrabi, zatika se in zapenja, dokler ne obstane. Kako mi pa gode včasih znotraj! Kakor bi medved sedel na srcu in se šopiril in mrmral!“

Ura je zopet umolknila in le rahlo tiktakanje se je slišalo. Vdova je mislila nemirna in plašna na pokojnega gospoda Tadeja. Njegovo telo je našlo mir v tesni krsti pod črno zemljo, Bog ve, če je našla mir tudi njegova duša. Nemara je odhitela z brzino duha pred božji prestol, da daje tam račune od svojega gospodarstva. Morda še ni našla poti, ki vodi mimo zvezd, lune in solnca v nevpovračljivo večnost. Stara pota še hodi, ni se še otrešla zemskega hrepenenja, uro želi še, kakor jo je želela prej v tistem telesu, ki zdaj čaka na svoj razpad pod svežo rušo.

„Anča, Anča!“ — je klicala gospa in Anča se je zategnjeno odzvala. „Anča, molivi očenaš in češčenomarijo za dušo rajnega Tadeja. Naj ji da Bog večni pokoj!“

Vdova je pričela moliti z nekoliko hripavim, visokim in tresočim glasom. Anča je odgovarjala pri očenašu točno, pri češčenim Mariji je besede samo napol izgovarjala, pri želji, da bi zadobila duša pokojnikova večni mir in pokoj, je njen odgovor popolnoma izostal.

V prvi sobi je nekaj škrtnilo, menda v uri. Angeli so se oglasili zopet in to pot se je zdelo, da njihovo trobenje ne priroma nikoli do konca. V uri je drdralo kolesje, rahloglasne trobente so pele in tudi glasbilo je cingljalo nenavadno hitro svojo svetonočno pesem.

„Anča“, se je vznemirjala vdova, „Anča, to mora biti nekaj! Anča ali slišiš? Vstani, vstani prosim te in poglej!“

Anča je šumela v kabinetu in se pokazala z ogromnimi razhojenimi copatami na nogah; zagrnjena je bila v veliko rdečo ruto in kratka siva kita ji je visela postrani preko levega ušesa. Sredi sobe je zadela ob stol, ki se je z velikim ropotom prevrnil.

„Kaj pa počenjaš?!“ — jo je svarila gospa in Anča je odgovarjala prav malomarno in zazdehala: „Zaspana sem -ha-u-a!“

Stopila je že na prag sosednje sobe, prestopila še enkrat in prišla medeno kljuko, a ko je pogledala v kot za vrata, kjer je stala na omari stara ura, je nagloma zaloputnila in zaječala, kakor bi ji zagrozil kdo s smrtjo: „Vá-á-á!“ — Tiščala je k sebi kljuko na vso moč, držala se sključeno, strmela s široko odprtimi očmi proti postelji, kjer je ležala vdova in dihala in sopla, kakor bi ne mogla do besede.

„Kaj pa je, kaj si pa videla?“ — je izpraševala gospa enako vsa preseučena.

„On je!“ — je jeknila Anča in zopet zakričala: „Vá-á-á!“

„Kdo je?“ — je vprašala vdova.

„I“ — je jeknila Anča. „Starinar Tadej! Pri uri stoji in za vrstico cuka!“ — Govorila je hitro, da je beseda jemala besedo. Kljuko je držala vidno krčeviteje, ruta ji je zdrsnila s pleč, kita ji je odskakovala pri vsaki kretnji, kakor bi bila sama zase živo bitje. Vdova se je pričela križati, sedla je v postelji, šklepetala z zobmi in s tresočo roko izbrala med steklenicami na nočni omarici tisto, ki je bila napolnjena z blagoslovljeno vodo od Sv. Treh Kraljev. Škropila je na levo, škropila na desno in naprej in nazaj in izgovarjala z razsekanimi, trepetajočimi glasovi: „V imenu očeta, v imenu sina, v imenu svetega Duha! Bog ti daj večni mir in pokoj. Bog daj, da bi našel pot v nebeško kraljestvo!“

„Zdaj premika stole!“ — je javila Anča, vsa brez sape. „Bog te pomiri, kaj smo vam pa storili, oče Tadej, da rogovilite okoli nas? To je pa grdo od vas, veste kaj!“ In v nagli jezi je zakričala: „Boste šli, ali ne!“

Ura je prenehala biti in igrati in zavladovala je tišina. Vdova je sedela na postelji in strmela brez kretnje v Ančo, Anča je držala kljuko in strmela nazaj vanjo. „Šel je“ — se je oglasila po dolgem času sredi tišine. „Dedec je neroden,

kakor je bil. Še po smrti sitnari in dela ljudem napoto!“

„Moli!“ — je velela gospa in šepetala sama neumljive molitve. Anča je zaklenila vrata in se od njih oddaljila. Groza jo je do malega minila, vendar ni hotela nazaj v kabinet, marveč je sedla na mehek stol sredi druge sobe, zavijala se v ruto, ki ji je bila prej odpadla, in se stresavala bolj od mraza, kakor pa od straha.

Vdova je molila nepretrgoma do jutra. Takrat je vstala vsa bolna in blede, šla v cerkev k svojemu izpovedniku in se vrnila resna in molčeča. Ura je stala na svojem prostoru, njena minuta se ni več premikala, angeli niso trobili in glasbilo ni cingljalo, ali ne dekla ne vdova — nobena ni omenila, dasi je vsaka videla in vedela. Šele popoldne, ko se je delal jesenski mrak, se je gospa oblekla in velela Anči: „Zavij uro v papir in jo nesi z menoj!“

„Kam?“ — je vprašala dekla in vdova je pojasnila. „Staremu Tadeju. Prosil me je zanj, naj jo ima. Na grob mu jo položi!“

In tako se je zgodilo.

III.

Gospa Metelkova v dolgi in s kožuho v obrobjeni suknji in Anča v ogromni sivi ruti sat se pomikali proti pokopališču. Jutro je bilo jesensko, vlažno in žalostno. Vse naokrog je ležala gosta siva megla, konture redkejših poslopij zunaj mesta so se spotoma prikazovale iz nje in zopet v njej tonile. Ropotanje prihajajočega voza se je čulo, zamolklo in zategnjeno, iz mokre daljave, voz sam se je pojavil na cesti, kakor bi se pripeljal iz oblaka.

Na pokopališču so se motali iz megle ob desni in levi križi in visoki nagrobni kamni. Pot je bila mokra, z bližnjih grobov so se obešale preko nje veneče bilke odcvelih nagrobnih rož. Tam, kjer je ležal na kupu prekopane zemlje podolgovat in vel venec, je počival v jami pokojni gospod Tadej.

„Ure ni več!“ — je rekla vdova, ko je trikrat obšla ilovnato grobljo. „Vzel jo je — Bog mu daj miren počitek!“

Dekla Anča je že razprla posinjele ustne, da bi povedala drugačno mnenje. Ali nenadoma ji je obtičal glas, kakor bi se bil zapel in zataknil nekje v grlu, pa bi ne mogel na plano. Kimala je, kakor bi čula modre in učene besede, ki jih pa ne bi umela.

IVAN IVANOV:

CIGAN.

I.

Zasijalo njegovo oko je v kavarni
kakor oglje žareče, kot plamen požarni,
zadrhte so strune in hitel je lok
in se zvijal, upogibal kot veje v viharju
pod čaróbnó je silo ciganovih rok,
kakor suženj poslušen, pokoren vladarju.
Čudovite izvabljal je strunam glasove:
siloviti so, strašni kot divji ciklon,
ki divja čez ravnine brez uzde, brez spon,
ki podira drevesa, razkriva domove
in valove narasle zaganja na breg —
so ko konj podivjanih čez pusto je beg,
kakor plesi sred ogrskih pust nebrzdani,
kadar svirajo fantom, dekletom cigani,
kadar vriska iz fantov pohotnosti žar
in vrtijo dekleta kot listje vihar.
A naenkrat pojemati strune začnó,
kakor konj, ki se znojen, izmučen upeha,
kot vihar, ki divjati, besneti preneha,
kakor dékle, ki gasne ji žarko oko,
ki plesú jo naslada izmuči, utrudi,
da omahne, da pade plesalcu na grudi.
Odigrajo cigani, — vsa tiha je pusta,
le ljubezenske tajne šepčejo usta

Odigral je, — zaóril je plosk gromovit,
nasmehljaj se je kakor junak zmagovit,
kakor kralj, ki kraljici — umetnosti svira,
a srebró in zlató in pohvalo — prezira!
Ali vendar je šel do gospode bogate
in se klanjal, zahvaljal sladkó je za — zlate!

II.

Zasvíraj, igray, kakor ti samo znaš,
da énkraj še sladka objame me laž,
da enkrat o slásti mi zémeljske sreče
zasanja trpeče srcé hrepeneče!

Igraj o nasladah, igray o strastéh.
opevaj medeni ljubezenski smeh,
o tajnah dekličjega sviraj očesa,
opevaj šepet, ki obeta nebesa!

Ne, — molči! — Kavarna je svetla ko dan,
a noč me objame, ko stopim na plan.
Tako je naslada blesteča, sijajna,
za njo pa temà neprodírna, brezkrájna!

GLUMICI.

Spominjaš se? — Ko deklica si mala
še s sêstrico in z bratci se igrala,
brezskrbno tekala čez rodne trate,
takrat sem ljubil laske tvoje zlate.

Takrat že tebe duša je iskala,
morda že v dneh nedolžnosti je znala,
kako bo nekđaj vsa plamtela zate
in pila moč iz duše ti bogate.

Bogate? — Ah, smejal bi se glasno,
ko nebi solza silila v okó,
prevare solza, tuge neutešne.

Sramujem svoje se úloge smešne,
ki sem jo dolge mesece igral,
ko tebe ljubil sem, oboževal!

„DOMAČI AVTOR“.

V zagrebški publicistiki se je lani po leti mnogo debatiralo o „domačem avtorju“, t. j., o vprašanju, kdo velja tam vse pravzaprav za „domačega avtorja“.

Povod tej debati je dala takozvana „Demitrova nagrada“, ki jo posebna jury vsako leto podeli najboljšemu dramskemu delu. Držati se ji je pri tem neke vladne odredbe, ki govori na enem mestu o „domačem avtorju“, na drugem pa o „hrvatskem piscu“. Letos je za to nagrado konkuriral tudi Peter Petrović, ki je po veri pravoslaven, in sicer z „Dušami“. Jury se ni mogla odločiti, ali naj se ozira tudi na tega „pravoslavnega“ pisatelja ali ne; nekateri njeni člani so bili za to, da se uvažuj i Petrović, češ, Petrović je rojen v Hrvatski, deluje tam, sploh da je „pravoslaven Hrvat“, torej „domač avtor“.

To zadnje mnenje se precej krije s stališčem, ki so ga v tej stvari zavzeli strogo pravaški listi, t. j., listi, ki vsaj glede na ozemlje trojedne kraljevine, Bosne in Hercegovine, zastopajo misel hrvatske ekskluzivnosti. Kdor je na tem ozemlju rojen, je Hrvat (katoliški ali pravoslaven). Petrović je torej — Hrvat, dasi pravoslaven, in po takem „domač avtor“ ter sme konkurirati.

Isti rezultat so dobili publicisti, ki stoje na nasprotnem, na neekskluzivnem stališču, na stališču enega naroda in ene literature z dvojnim imenom (Hrvat, Srb). Po tem principu je vse, kar je hrvatsko, obenem srbsko, in vse, kar je srbsko, obenem hrvatsko. Srbski pisatelj Petrović je po takem z istimi svojimi spisi tudi hrvatski pisatelj.

To zadnjo misel je natančneje analiziral Petrović sam nekako v tem smislu: Hrvatska in srbska literatura, to je eno; ker je en jezik, je tudi ena literatura. Pač je mogoče koga vprašati, je li Srb ali pa Hrvat (to je etnično razlikovanje in razlikovanje subjektivne zavesti); nima pa slično vprašanje smisla pri literaturi, ki jo je kot objektivno činjenico označevati le po jeziku.

Za en korak pred Petrovićem je obstal Parmačević; naglašal je, da se ne sme zamenjati

„hrvatski pisac“ s „piscem Hrvatom“. Srb, ki dela za hrvatsko literaturo, je hrvatski pisec, najsi se tudi zove Srba. Toda tega ni jasno povedal, po čem pravzaprav loči hrvatsko in srbsko književnost, ali po pisavi, ali po njunem središču sredi hrvatskega in srbskega etničnega elementa (na pr. Zagreb-Noví Sad, Beograd). Vsak pisatelj bi potem pač pripadal k tisti teh dveh literatur, za katero dela; mogel bi pa spadati tudi k obema in biti obenem hrvatski in srbski pisec. Ker Petrović dela v Zagrebu na pr. za hrvatsko kazalište, je — hrvatski pisatelj in more konkurirati.

Petrović sme torej konkurirati z vseh treh stališč; zakaj z vseh stališč je „domač avtor“. In res je odločila vlada, naj se jury ozira tudi na njegove „Duše“.

To pojmovanje pa tudi edino ustreza vsemu širokemu razvoju v mišljenju hrvatskih in srbskih beletrističnih pisateljev in pesnikov. O tem razvoju najlepše svedoči „Almanah hrvatskih i srpskih pesnika i pripovedača“. (Zagreb-Beograd, 1910.),¹⁾ ki je izšel ob koncu prošlega leta. Cirilski (srbski) naslov kaže „Almanah hrvatskih i srpskih pesnika“ (Zagreb-Beograd), a naslov v latinici kaže „Almanah srpskih i hrvatskih pjesnika“ (Beograd-Zagreb).

Knjiga je „posvečena ideji narodnega edinstva“. Vsi pisatelji, ki so prispevali (in je jih 20), so aktivni zastopniki ideje narodnega edinstva, v čigar ustvarjenju vidijo spas in bodočnost našega plemena. „Deleč se, cepkamo en narod v male narodiče, a mali narodi danes nimajo prava do obstanka. Iz te ene velike istine hočemo črpati vso modrost v vprašanju narodnega edinstva. Delo za njega ostvarjenje je lepo in dostojno, da mu žrtvujemo svojo moč in celo življenje.“

Uredila sta knjigo Srb Milan Ćurčin in Hrvat Branimir Livadić, sprožil je pa misel Jovan Dučić.

¹⁾ 4°, 121 strani. Cena 5 K. Tehniška oprema je Dioničke Tiskare.

Mnogi izmed spisov so „domača umetnost“, (Heimatkunst), t. j., svoj domači ali omejen teritorij kolorirajo z domačo bojo. Hrvat Kušur ne more drugje umreti „Izpuljena bilka“, starka — Sibila. nego na domači grudi svojega dalmatinskega Zagorja.

Čipikov dalmatinski Zagorec pride z nevesto na prošenje sv. Roka, ki čuva kužnih bolezni; vesel pleše, ko gre mimo procesija Primorcev; proščeniki ga ubijejo, pa dalje molijo: „Kužne bolezni oslobodi nas, sveti Roče!“ — Čorovićev Halilbeg umira — zunaj na vrtu — „ob pesmi, ki jo pevajo junaki po zmagi, ko jim bratje na ledini umirajo od ran“. Kataliniću išče majka sina ob morju, a morje „dimi, jug pa cvili in joče bolno kakor plač majke“. V kajkavsko Zagorje in njega široko ilirsko pesem nas vodi Gjalski s svojim „Susjedom Dobromirom Bosiljkovićem“, ki je vzet izpod novih „Starih krovov“.

Tako nam „domača umetnost“ teh „domačih avtorjev“ razkriva široki dom od rogaške gore do Črne gore, od Dalmacije do bolgarske meje.

In concreto je knjiga posvečena spominu pred kakim 1¹/₂ letom umrlega hrvatskega pesnika Vladimira Vidrića, vnetega zagovornika hrvatsko-srbskega edinstva. Vidrić pa je bil sin slovenskega očeta, in tu se Slovenci zamilimo ...

Almanah „Mi“, ki o njem govorim obširneje v listku, izhaja iz krogov, ki še pred leti niso bili prijazni misli hrvatsko-srbskega edinstva. Sedaj so se že vdali in pišejo tudi o „Matici Srbski“, a drugje (v „Knj. Prilogu“) naravnost za edinstvo Hrvatov in Srbov.

Tako opažamo z veseljem, da vsepovsod prodira zavest tega edinstva; da se za njo zavzemajo beletristični pisatelji, to je sigurno znamenje **zmage**.

Seveda bo ta pokret zanimiv tudi po gmotni strani.

V gori opisani zagrebški debati se je oglašil tudi prof. dr. Livadić. Livadić je smatral vse dvome juryjine za nepotrebne in nepravilne, češ, treba se je kratkomalo držati vladnega regulativa in Petrovića izključiti, ker se ta-le smatra za srbskega avtorja; z drugačnim tolmačenjem bi se vrata otvorila tudi Srbom, in sicer tudi Srbom iz kraljestva, to pa bi bilo zlo za hrvatske književno-materijalne prilike. Srbi so večinoma bolje situirani in nikdo ne more Hrvatom zameriti, če svoje novce rabijo za sebe. Končno priznava, da se za bodočnost naj ne izključujejo od nagrade Srbi izven kraljestva; le za takrat naj bi se jury strogo držala besedila; vlada pa naj besedilo izpremeni.

Pisal sem tudi jaz že v hrvatskih publikacijah. Pisal sem včasih hrvatski, včasih slovenski, na pr. pri „Matici Hrvatski“. Enkrat sem dobil celo častno nagrado in sem bil imenovan za „člana radnika“ „Matice Hrvatske“.

Je li sem bil za Hrvatsko „domač avtor“ ali ne? Ali sem po gornjih teorijah „hrvatski pisatelj“? „Matica Hrvatska“ je — preko vseh takih subtilnih pomislekov — storila svoje in me presojala kakor in kot hrvatskega pisatelja, najsi se tudi zovem Slovenca. S tem svojim naziranjem se je pokazala veliko.

Tako so tudi Srbi nagradili hrvatskega kiparja Meštrovića, ki jim je ustvaril „Kosovski hram“.

PETRUŠKA — RADIVOJ PETERLIN:

NOČ.

Kakor ljuta zver zavija
srepi veter čez slemena,
megla goro, dol ovija
dan in noč, nikjer premena.

Sam sem, sam tu v gorski gluši,
ni besede, ni ga smeha,
časih le se plaz obruši,
v burji zaječi le streha.

SPOZNANJE.

SLIKA.

Študent Selaskov se je vračal zvečer domov po oživljeni glavni ulici in naenkrat se mu je zazdelo, da je srečal svojo Almo, ki je šla z nekim gledališkim igralcem. Selaskov je hodil vsak večer s predavanja ali iz knjižnice po glavni ulici, da je vsaj enkrat na dan pogledal kipeče življenje, da je čutil srečo bogatih ljudi in da si je pri tem oddahnil od težkih učenih misli; misli se sicer niso dale odgnati, a so postale nekoliko lažje; poleg tega je Selaskov vsak večer po poti premišljal, kaj bo napisal v svojem pismu ljubici Almi, ki ji je pisal vsak večer, ko se je vrnil domov; zdelo se mu je, da v teh trenutkih lahko zлага najlepša pisma. V teh pismih je pisal Selaskov vse svoje misli in čuvstva, vse važnejše dogodke dneva, govoril je v njih o svojem delu in o svojih načrtih. Alma je stanovala pri starših zunaj mesla. Selaskov se je bil seznanil z njo na nekem plesu o predpustnem času. Ona ga je visoko cenila, odgovarjala mu je na vsa njegova pisma; vsak dan zjutraj je poljubil študent Selaskov njeno ime, ki je bilo podpisano pod pismom. Tudi njena pisma so bila zelo lepa in so kazala globoko izobraženo žensko. Alma ni prikrivala svoje ljubezni, ki jo je znala izražati s tako lepimi besedami, da je včasih Selaskov dolgo sanjal nad njenim pismom. Alma je bila krasna, bila je koketka. To je v pismu priznala sama — toda Selaskova je ljubila z resno ljubeznijo: tako so govorila vsa njena pisma. Vsa ljubezen je bila v pismih in zato je Selaskov vsak večer po poti snoval svoja pisma. In naenkrat, kakor da je srečal svojo ljubico! Ali se mu je samo zdelo? Kolikokrat se mu je zdelo, da jo je zagledal med množico na glavni ulici, kolikokrat ji je bila podobna kaka dama, toda vselej se je varal. Alma ni hodila v mesto in ko bi bila prišla, bi njemu najprej naznanila. Vkljub temu se je Selaskov ozrl in je obstal na ulici. Tudi ona se ozrla. Da, v resnici, to je bila Alma. Selaskov je stopil za njo.

„Mogoče da me ni videla,“ je pomislil in je hotel zaklicati njeno ime. Toda ona se je skrila med množico in igralec jo je hitro sledil.

„Prišla je morda nenadoma, kajti včeraj mu je še pisala od doma in ni nič govorila o tem, da pride v mesto“, je mislil Selaskov in je hitel nazaj po ulici, ker jo je hotel prehiteti, da bi ji še enkrat prišel nasproti in bi jo pozdravil. Ko je prišel do velike svetilke na ulici, se je ustavil in se je obrnil. Množica po trotoarju se je počasi premikala. Zagledal je med množico tudi Almo. Tudi ona ga je menda zagledala — kajti izginila je z igralcem v temno stransko ulico. Selaskov je stopil par korakov za njo, gledal je, kako je hitro odhajala s svojim igralcem, ne da bi se ozrla, — potem pa se je vrnil proti domu. V tem trenutku se je začelo spoznanje.

„Tako je prihajala k drugim v mesto,“ je pomislil Selaskov, „in meni je pisala samo pisma. Zame ni imela časa, da bi jo videl . . . O, Alma!“

Selaskov je bil idealist, ki je veroval v ljubezen. „In ko bi ne bilo nikjer ljubezni in ko bi ves svet trdil, da je to samo prevara in iluzija, bi jaz še vedno trdil, da je bila na svetu ljubezen, ki sem jo videl sam, in to je bila ljubezen med nama. Ne more biti neresnično, kar resnično čutimo v srcu. Tako je pisal Selaskov v svojih pismih. Alma je bila njegova edina ljubezen; ljubil jo je od onega večera, ko sta se spoznala; bilo je tako krasno; prišla sta si na plesu nasproti, kakor da sta se iskala; našla sta se, kakor da sta si že zdavnaj namenjena. V tem oziru je bil Selaskov fatalist, ki je veroval, da usoda vedno združi ljudi, ki so si namenjeni; verjel je, da je bilo prvo spoznanje na plesu delo usode; kajti Selaskov ni hodil na ples, takrat je prišel slučajno s prijateljem. Prišel je popolnoma brez namena in vendar ga je naenkrat premagala čudna sila, ko je med plesalkami zagledal Almo. Selaskov se je tolikokrat z veseljem spominjal onih prvih trenutkov, ko sta se iskala z očmi med

plešočimi pari in sta tako hrepenela drug po drugem: Kadar sta plesala, so govorile njiju oči tako jasno vse, kar je čutilo srce; tudi navadne besede so dobile nenavaden pomen: vse je prihajalo tako iz srca, duša je z dušo govorila. O polnoči mu je Alma razodela, da jo snubi bogat človek. „Kaj naj mu rečem,“ je vprašala, „da, ali ne!“ — „Recite: ne,“ je rekel Selaskov in ona mu je tiho stisnila roko. Zdelo se mu je celo, da so vlažne postale nje oči. „Ako vam ne motim sreče,“ je govoril takrat Selaskov, „dovolite, da vam napišem jutri pismo.“ — „Ne, nič ne motite,“ je odgovorila Alma, „toda mi smo zunaj na kmetih.“ — „To nas ne more razdružiti,“ je rekel Selaskov in ji veselo gledal v oči. Zdelo se mu je, da so njeni pogledi polni sreče in hvaležnosti. — Ko je prišel Selaskov z onega plesa domov, je začutil, da je zaljubljen: v srcu je trepetal čuden nemir, povsod je videl samo

njene lepe oči, vse misli so mislile samo na njo, drugi dan ji je v pismu priznal svojo ljubezen. „Ljubim vas,“ je pisal v pismu, „vem, da se bode te smejali temu priznanju, toda moje srce pozna danes samo te besede in vam jih moram zapisati...“ Alma mu je na to pismo odgovorila zelo resno: tudi ona je ljubila... Tako se je začela ljubezen in od takrat so vsak dan prihajala pisma. Selaskov je šel po polnih večernih ulicah in se niti ozrl ni več. Hotel je vse prenesti z moško mirnostjo. „Kdo bi si mislil, da je to mogoče,“ si je mislil in je hitel domov. Tam je hotel na svoji zofi vse mirno premisliti: Selaskov je sedel vsak večer na zofi, gledal je ven v noč in je sanjal o Almi. Pri tem je pogosto začel šepetati sladke besede, kajti zdelo se mu je, da sedi Alma poleg njega in se z njim pogovarja: potem je šele prižgal luč in je pisal pismo.

(Dalje prihodnjič).

GR. KORITNIK:

FRAGMENTI LJUBEZNI.

I.

Pridi, pridi, ljubljani Eros moj,
v črnini tuge duša te čaka,
ostavljena, bolna ihti za teboj
tihe bridkosti, Pathos moj!
Mrzle bolesti na licu mi plakajo
kakor žalujke na ranih grobeh,
dvojba iztrgala z ust mi je smeh —
srcu je vzela mir in pokoj . . .
o, koliko vzel si mi Eros moj,
moje srce je izpraznjeno, mrtvo!

II.

Iluzije, kes, razočaranje
polnijo zdaj tabernakelj moj,
a nekdanj svetosti gorele so v njem,
Bog je iz njega govoril z menoj . . .
S prešestno rokó je vrag tempelj oskrunil,
potrgal deviški je kras z mladih lic,
v tolpo umazanih, golih teles
spremenil je duše kipeče, hoteče —
o duša moja, razbit je, oskrunjen
moj tabernakelj ljubezni in sreče . . .

III.

Grudi mi reže dvom in bolest
duš zapeljanih, ubitih, ostavljenih —
nervi drhté od prečutih noči,
v noči prokletstva se joče moj stih —
pesem življenja je to zaigranega,
v blodnjah duha in strasteh zapeljanega,
klic, ki obupno do tebe doni —
reši me muke, moj sladki, moj dobri,
silni, mogočni moj Eros, moj Pathos!

JUDR. KAROL KRAMAŘ.

EDOUARD ROD.

(KULTURNO-LITERARNA ČRTICA).

(Konec).

Le v takih razmerah so se mogli pojaviti možje, kakor fanatični avtoritarec F. Brunetiere, da slovesno proglasi bankerot znanosti²⁾; Mourras, da najde edino rešitev francoskega naroda v katolicizmu in royalizmu, Hervé, da vrže pojem domovine kot strohnel ostanek starih ideologij med staro šaro; le v takih razmerah se je moglo pojaviti obče zanimanje za etične probleme in za vse, kar je z moralo v zvezi, vprašanja, ki jih smatrajo mnogi odlični francoski pisatelji in sociologi za življenska vprašanja svoje domovine. Tako je nastalo pred kakimi 15 leti novo-krščansko gibanje, ki je zvedlo v svoje vrste mnogo odličnih literatov, med njimi tudi Roda, ki je zastopal protestantsko strujo tega gibanja. Njegov prijatelj in somišljenik Paul Desjardins, duhoviti nekdanji satirik, je pa ustanovil famozno „Union pour l'action morale“, ki naj bi v inteligentnih krogih osvežila moralni čut ter zbudila zopet opešano vero. Bulletin, ki ga izdaja društvo, podaja čitateljem neko sentimentalno, iz različnih modernih etik in modroslovij sestavljeno religijo, neki ublažen tolstojizem, ki ga razumejo samo načitani razumniki. Širšim krogom je ta anarhistično-spirituerna vera tuja in društvo kljub vsem prizadevanjem ne more žeti tolikih uspehov, kakoršne je pričakovalo. Kozmopolitičen humanitarizem, solidarnost in pravičnost, ki jo ustanovitelji poudarjajo v tisočerihih varijacijah, ne zadovoljuje nikogar. Ti novokrščani so ostali ateisti, kakoršni so bili, razcepljeni glede programa, skeptični glede prerokovanega uspeha, anarhistični individualisti kljub vsemu flirtu s papeškimi delavskimi enciklikami in kljub brez vsebinskim pohvalam par modernistično navdahnjenih kardinalov.

Edouard Rod v tretji dobi svojega pisateljevanja ni izrecno razkladal te nove vere v svojih romanih, toda ona se vleče kakor kak skrit komentar med vsemi vrsticami poznejših spisov.

Osebe njegovih romanov so zgolj negativni, čitatelj si mora nehote ustvariti tudi pozitivni, ali ti pozitivni morejo biti le imaginarni, kajti fatalistični determinizem, ki preveva, čeprav ublažen z avtorjevim človekoljubjem, vse njegove romane, ne pripušča nobenega upanja o možnosti normalnega in popolnoma srečnega posameznika v naši degenerovani družbi. Junaki Rodovih socialno-psiholoških romanov so le igračke vso družbo obvladujočih presodkov in nepreizkušenih idej, ničevnost življenja in brezuspešnost vsakega boja zoper jeklene socialne zakone je njih finale. Ideja o neprestanem žrtvovanju posameznika, izsiljenem od socialnih nujnosti ali storjenem dragovoljno v idealizmu, nezaupanje v socialne naprave, ki so v svoji okostenelosti večinoma le še laži in potvare, ter želja po tihem zadovoljstvu v sivi vsakdanjosti tvori evangelijskih njegovih romanov.

Rod je pisatelj življenske resnobe, turobne samote, ponižujoče odvisnosti, zagovornik duševne skromnosti, je sovražnik novomodne morale, velikih fraz našminkane retorike in hiperkultivirane inteligence; morala, ki naj bi po njegovem mnenju rešila francosko družbo, mora biti vseobča („individualna morala nima smisla“) in trdna, t. j., brez vseh kompromisov. Kakor Fouillée Andion ne zaupa v nervozno flikarijo zakonikov, ki naj bi ublažila rastoča razredna nasprotja.

Roman „Le vainqueur“ je tragedija tovarniškega delavstva. Razburljivih efektov kakor v Meunierovih umotvorih v njem kajpada ne smemo iskati, melanholični pisatelj tudi ne deklamuje ognjenih stavkov zoper krivično denarno aristokracijo, temveč slika le temno, od nikogar opaženo bedo onih premnogih, ki jih srečujemo na stotine sleherni dan po mestnih ulicah, ne da bi poizkusili, uganiti iz potez njihovega obraza, odkaj že hirajo v temnih, vlažnih prostorih, pa naj bo njih orodje že šivanka ali kladivo. Nič teoretičnega anarhizma, pač pa nam omiljuje ta ro-

²⁾ Science et religion. 1895.

man krasno popisani idealizem, požrtvovalnost in neka fatalistična vdanost v svojo usodo. Bolj kakor nekoč, je življenje posameznika brezpomembno; razložek je le ta, da moderni človek uvideva jasno svojo ničevnost v vesoljstvu, dočim je živel srednjeveški človek v sanjah, da se vrti vse okoli človeka, za njegovo zveličanje in korist. Do zadnjih konsekvenc izvedena politična enakopravnost se združuje s skrajno socialno odvisnostjo. Pridiguje se najsvobodnejši razvitek vseh individualnih sil, naši zakoniki pa bi delali čast birokratskim časom kraljev Menkera, Amenhutepa i. t. d. Iz teh razmer se porajajo dan na dan bolestnejši, zavozlanejši, dozdej neznani duševni konflikti. Prvi niso nič manj tragični od onih, ki so služili grškim tragedom; ubijajo dušo počasi, sigurno, desetletja. Kaj je samoobsebi razumljivejše, kakor da sega moderna književnost, osobito pa psihološko-socialni roman po takih motivih, jih razglablja ter prikazuje z vso njemu lastno rafiniranostjo?

Malokateri sodoben pisatelj je napisal o ljubezni tako idealno lepe strani, kakor ravno mračni Rod. Čeprav so njegovi romani ostra kritika nepravičnega modernega zakonskega reda in akoprem slika ljubezen ponajveč v uničujočem, usodnem delovanju, moramo vendar priznati, da se nikdo izmed modernih ni poglobil s tako vnemo in s tako delikatno sigurnostjo v skrite tajnosti porajajoče se, rastoče in cvetoče ljubavi, kakor baš največji pesimist sodobne franc. književnosti. Brez vsake romantične primesi je narisal iz modernega sveta mnogo tako idealnih portretov, katerih vzvišeno dobroto pripisuje P. Baumgartner S. J.¹⁾ le še krščanski charitas, ne pa posvetnim bitjem.

Romani „Au milieu du chemin“, „Les unis“, „Aloysie Valerien“ in „L'ombre s'etend sur la montagne“ so zgodbe nesrečnih ljubezni, ostra kritika sodobnega, zastarelega in zato krivičnega zakonskega reda, odmev „de la plainte éternelle des éternelles victimes“. Rod razgrinja pred našimi očmi vse one konvencionalne, priznane in nepriznane laži, razgalja svetohlinstvo in pripoveduje o nepriznanih, skritih bolečinah, ki se skrivajo za galantnim posmehom.

„Les unis“ je roman svobodne ljubezni, svobodnega zakona in — nesvobodne ločitve. Absurdne ideje očeta, slepo zaverovanega v svoje humanitarne kimere, ki izroči svoje hčerke brezmiselno prvim snubačem, ki so se pojavili, v svobodni zakon, jih pogreznejo v sramoto, napravijo iz njih brezpravna bitja ter rode samo

hrepenenje po trdosrčnih vezeh, v katerih so njih tovarišice vsaj sigurne, če že ne srečne. Ne da bi Rod morda zametal svobodno ljubezen samo ob sebi, prikazuje samo njeno nemožnost v sedanjih razmerah. Zato bi trebalo popolne prenovitve zakonskega in družinskega reda.

Da se je Rod intenzivno bavil s socialističnim gibanjem, priča razen drugih spisov in kulturno-socialnih člankov o „Figaru“, čigar marljiv sotrudnik je bil, predvsem roman „L'indocile“. Tudi Rod uporablja slične razloge kakor njegovi „novokrščanski“ in drugi literarni sodruzi; vkljub sočutju do delavskih slojev je vendarle individualnost, ki se ironično smeje vsem radikalnim deklamacijam in laži-reformam. V uzorno urejeno socialistično bodočnost, ki jo junaku tega romana slika njegov tovariš, le-ta kljub vsemu dokazovanju ne more verjeti, kajti protivi se njegovi spontani skeptični naravi, njegovemu individualizmu.

V tedniku „L'Illustration“ je izšel pred kratkim, torej po avtorjevi smrti zadnji njegov roman „Le glaive et le bandeau“, ki združuje v harmonično soglasje njegove psihološke in socialne študije. Tridnevno zasedanje porotnega sodišča, kjer se mučijo ljudje na vsemogoče, nepotrebne načine in kjer ljudi sodijo porotniki, ki ne morejo imeti pravega pojma o obdolženčevih življenjskih razmerah in ki so dostopni vsaki žurnalistični sugestiji in mnenju enodoevne politike, tvori vsebino zadnjega spisa. Ostra kritika modernega sodništva je zadela v črno, kajti ne samo na Francoskem ampak marsikod drugod in ne najmanj na Slovenskem je prišla boginja pravičnosti do mnenja, da so meč, tehtnica in zaveza le še obsoletni, nerazumljivi simboli.

V kak sistem Rod svojih nazorov ni izkušal spraviti. Njegove študije in kritični zborniki: „Etudes sur le XIX siècle“ (1888), „Les idées morales du temps présent“ (1891), „Durite“ (1891), „Stendhal“ (1892), in „Nouvelles études sur le XIX siècle“ podajajo le razvoj njegovih nazorov, smer njegovega delovanja, zlasti pa komentar k njegovim psihološko-socialnim romanom. Kar ga na sodobnih pisateljih zanima pred vsem drugim, so njih moralno-etični nazori, njih stališče v sedanjí duševni krizi, njih vpliv na sodobno družbo, le malokdaj se ozre mimogrede na njih estetične vrline ali nevrline. Svoje sodobnike razvršča enostavno po njih etično-verskem in socialnem mišljenju v negativne in pozitivne. Z rezkimi in nedvoumnimi članki razgrinja posledice hiperkultivirane inteligence. Zaničevalec preizkušenih tradicij in dogmatičnega skepticizma Renanove za-

¹⁾ P. Baumgartner S. J. Gesch. der Weltliteratur. V. B.

puščine, ali ker je bil sam skeptik, največji fatalist med francoskimi sodobniki, skozinskoz pesimističnega svetovnega naziranja, tudi ni mogel podati nove idejne stavbe, ki naj bi osrečila človeštvo. Kar je določnega, pozitivnega v njegovih spisih in kar se vleče kot podtekst skoz vse mnogotisočere strani, je nedotakljivost družine, spoštovanje v dolgih dobah utrjenih tradicij, neki rezigniran tolstojizem, t. j., sočutje do ponižanih in nesrečnih.

V opreki z devizo „l' art pour l' art“ naglaša vedno in vedno pisateljevo odgovornost. „Vous êtes les onoriers de l' illusion, des sons et du coeur“ kliče avtorjem, ki ne slutijo od njihovih spisov zapeljanih, za srečo goljufanih žrtev.

Širšemu občinstvu bode ostal Rod ko dosedaj neznan. Njegovi romani so pretežki, prenasršeni z nerazvozljivimi problemi, izcizeliranost zagonebnih značajev je prefina in melanholijska njih prostodušne krasote pretemna, da bi zanimali občinstvo, ki se hrani z Marlittko, Ohnetom Sucom in drugimi enakimi plitkostmi. Z užitkom pa jih bo čital moderen inteligent z neko sociološko predizobrazbo, ki se zanima za sodobne etične težnje. Nekateri izmed njih bodo morda čez to-

liko in toliko let pozabljeni, kvečjemu da jih bodo brali literarni in kulturno-etični historiki, nekateri pa, osobito oni o švicarskem življenju, v katerih nadomeščajo psihologijo popisi divnih gorskih krasot, bodo ohranili stalno vrednost, ker so edinole beletristični umotvori in nič drugega. Velezanimiv pa bode ostal Rod vedno kot najistinitnejši predstavnik naše vzburkane dobe, kot pisatelj-mislec, na katerem bo najlaže zasledovati razvoj socialnoetične krize. Morda bi se bil, če bi živel še eno stoletje, približal še bolj novokatolicizmu, morda bi se bil pridružil celo Bourgetu, M. Mourrasu in drugim royalistom okoli „L' action française“, — kajti njegovo mišljenje se je razvijalo v isti smeri; njegovi spisi bi radi tega ne izpremenili barve; naj se ti novokatoliški reformatorji še toliko prepričujejo o svoji pravovernosti, so in ostanejo skeptiki, nerazumljivi ljudstvu, ki ga hočejo dvigniti s temno-konfuzno svojo etiko.

Naša doba je bržkone le neka prehodna doba; sigurne poti so še daleč in zato so tudi Rodovi romani izraz trpečega „bogoiskalca“, samaritana, ki bi rad dvignil sodobno družbo, a je uverjen, da so vsi njegovi leki zastoj.

DRAGAN MELKUS: DREVORED.

OTON IVEKOVIĆ: VERONIKA DESINIŠKA.

PESNIK - JUBILANT.

Na potujčeni zemlji. Tam doli, v ravni Furlaniji ob železnici, ki drži iz Tržiča ob morju preko Červinjana v Benetke. Na levo nas spominja k nebu strmeči stolp oglejski težke prošlosti, na desno se sredi zelenja beli Villa Vicentina, furlansko selo z graščino, ki je last Napoleonov.

In tu, v tej furlanski vasi živi že dolga desetletja sivolas slovenski pesnik Josip Furlani kot graščinski beneficijant.

Vstopi v njegov dom! Slovensko je njegovo gospodarstvo sredi italijanskega elementa. „Soča“ mu leži na mizi. Petinosemdesetletni slovenski svečenik čita list, ki je priobčil mnogo pesmi *J. F. Mlinarjevega*; to je pesniški psevdodim Josipa Furlanija, ki mu je oče bil imovit mlinar v vipavskem Dornbergu.

Kdaj je začel zlagati pesmi in kje jih je najprej objavljaj, ne vem. Najbrž se je najprej javil v Jeranovi „Danici“, kjer ga nahajam leta 1869. Naravno je, da je ustanovitev posebnih

goriških listov pospeševala literarno delovanje goriških Slovencev, ki so čutili dar za to. Leta 1867. je začela v Gorici izhajati „Domovina“, ki se je pozneje izpremenila v „Sočo“. Proti njeni liberalni tendenci se je junija 1872. ustanovil „Glas“. ¹⁾

Pisal je sonete, često v prav gladki obliki, ter opeval pobožne snovi, kakor božji grob, Križanega, Vstajenje itd., sodobne dogodke, kakor vatikanski koncil (1869), „tabore“ (1869). Tendenca je pogostoma nacionalna ali moralno-refleksivna. „Domovini“ pravi, da jo bodo težki napadi le utrdili; ako pa bi ji usoda vendarle ostala nemila, se ji bodo solze izpremenile v bisere, spletene v večni venec. Vrba žalostinka žaluje, ker so zraven — hrasti.

Uverjen je, da Sloveniji tudi priplava danica. Solnčnica pozdravlja solnce in ga prosi:

Oj solnčece prezalo,
blagruj še Slave rod,
ti stori, da mu kmalu
led staja se povsod!

Moč ljubezni je velika, zlasti tudi domovinska, češ,

Prave majke vsi sinovi
krepko se bore za dom,
srčne, kakor so duhovi,
kaj jih straši blisk al grom?

Za „tabor“ v Biljani spomladi l. 1869. je zložil pesem „Na tabor“, veleč:

Hajd na tabor, vsi Slovenci,
vsi Gorjanci in Dolenjci . . .
Pros'mo cara, da v edino
vse nas spravi domovino . . .

Obsoja svetohlince, svetuje golobici, naj vzleti gor v varne višave, zakaj na svetu je usah-

¹⁾ Pesmi Furlanijeve čitamo n. pr. v „Danici“ 1869, št. 12., 13., 15., 20., 47.; v „Domovini“ 1869 z dne 29. jan., 26. febr., 5., 19. in 24. marca, z dne 2., 9., 16., 23. in 30. aprila, z dne 7. maja, 4. jun.; 2., 9., 16. in 30. julija; 20. avg., 3. sept., 8. okt. — V „Glasu“ 1874 z dne 11. sept. je alegorija „Človeško življenje“.

nila oljka miru. Za 25-letnico mašništva je leta 1874. posvetil svojim nekdanjim sošolcem alegorijo v 4 podobah, naslovljeno „Človeško življenje“ („tudi za petje“), kjer se nam v podobah Jutra, Dneva, Večera in Noči kaže tok človeškega življenja. Mojstra slikarja prosijo pomočniki, naj jim nariše življenje; mojster odgovori, da je treba najprej Boga prositi pomoči, in pomočniki molijo. Sedaj jim tolmači mojster jutro, t. j., mladost ter konča razlago s Slomškovimi besedami: „Oj blažena leta . . .“ Ob sliki „Dan“ se razkladajo težave raznih stanov, godba svira „Zvonikarjevo“, a nazadnje „Naprej“. Ob sliki „Večer“ poje zbor Slomškovo „Sedmo za mizo in jejmo . . .“ Ob zadnji sliki „Noč“ poje zbor Orožnovo „Kje so moje rožice?“ Med tem pa „vsi drugi otožno v tla gledajo in si solze brišejo“ ter prisegajo na evangelij. Konec: Lahko noč, daj nam Bog svojo pomoč! (Slomšek).

Kakor se vidi, je ta pesnitev reminiscenca Schillerjevega „Zvona“, a ves duh je duh Slomškovih in Orožnovih pesmic.

Furlani opeva tudi prirodo, v obliki basni ali pa vsaj z moralnim koncem. Na pr.: kakor vene cvetlica, tako zagrebe nekoč mladini cvet motika groba.

Ako izvzamemo Staniča, spada Furlani med najstarejše goriške slovenske pesnike in pisatelje.

Po svojem duhu odgovarja Jeranovemu krogu na Kranjskem. Kar je zasnoval Slomšek na Štajerskem, to je nadaljeval na Kranjskem Jeran, a na Primorskem Kocijančičev-Marušičev-Furlanijev krog. Nadaljnega razvoja, ki je združen z imenom škofa Mahniča, se pa Furlani ni več udeleževal. Oddaljen od Gorice, si je očuval svoje tradicije.

Furlani je bil posvečen v mašnika že leta 1847., torej v dobi, ko se je na goriški gimnaziji (prej nego na Kranjskem) začela gojiti slovenščina in so goriški bogoslovci (Goričani in Istrani) v znaku ilirizma snovali nekako domače slovansko društvo.

Furlanijeva pesem „Hajd na tabor, vsi Slovenci, vsi Gorjanci in Dolenjci“ spominja po začetku, po vsem duhu in po ritmu ilirske Gajeve davorije „Hajda bračo, hajd junaci — konjanici i pješaci“.

Tudi nahajam v njegovih pesmih ilirizme, n. pr. „njezin“, „trublja“, „nevin“.

Rojen je bil Furlani l. 1826., torej istega leta, kakor Luka Svetec. Še pred par leti je bilo čitati pesmi Josipa Mlinarjevega v „Soči“. Tako si je ostal zvest do visoke svoje starosti.

Nestorju slovenskih pesnikov posvečuje te vrstice ob njegovi 85-letnici „Slovan“.

UTVA:

KATRICA.¹⁾

Predla je, predla
Katrice volno;
žalost polnila
srce je bolno.

Fant je spomladi
na vasi zaukal,
čez rožmarin je
v izbo pokukal.

Utrgal najlepši
nagelj je v lehi:
„Pojdi no, Katrice,
to niso grehi!“

In ko ponoči
vas je zasnila,
rožmarin z okna
deklè je umaknila.

Zjutraj odukal
fant je zarana,
greda za njim je
vsa poteptana.

Ustavila roka
se je predici;
solze so vroče
tekle po lici.

¹⁾ Komponirana za kvartet v „Novih Akordih“ (1911, št. 1.).

NAGROBNI SPOMENIK.

IVAN IVANOV:

OSAMLJENOST.

Zvezdica pri zvezdi seva,
zvezda zvezdici druguje,
moja duša pa sameva,
moje srce pa tuguje.

Vedno bolj mi duša čuti,
da je sama, zapuščena,
vedno bolj srce mi sluti,
da i ti si izgubljena.

Tudi ti, ki te nikoli
srce zabiti ne more,
ki zasekal sem ti boli,
zdaj pa dni živim pokore.

PRI DELU.

Zgodilo se je že davno, a spominjam se še dobro in natančno vsega: kako je sneg padal in bilo mraz . . .

Zimo na deželi poznate. Okoli hiše lačni vrabci, voda zmrzuje in otroci trgajo pri mlinu ledene sveče. Z jezikom ližejo mrzli led in se smejejo. Zebe jih, a nič za to. Iz gozda vozijo težki in močni voli debele hlode na žago, kmet-ski fant žvižga po belem polju in z bičem poka kakor spomladi; ker je dober saninec, vozi gnoj na njivo, da spomladi preje začne orati in sejati. Ženice in dekleta in starci pa se doma vesele lepega snega in tople peči in si pravijo smešne in žalostne zgodbe: kako je nekdanj živel sin, ki je pozimi odšel in čez dolgo let pozimi prišel, nepoznan vsakomur; kako se je nekemu kmetu prikazal duh ubitega fanta in ga prosil, naj da za mašo . . .

Na Sveti večer je videla stara žena dva mlada lovca iti na polje čakati — ob svitu lune — zajce, ki vsako noč ogledajo mladim drevesom nežne kože — in še tisti večer so pripovedovali o lovcu Boštijanu. Pred mnogimi leti je na Sveti večer vzel puško in šel čakati. Prišel je zajec, Boštijan sproži in prisegel bi bil, da je zadel, a ko hoče zajca pobrati, se je zgodilo čudo: zajec je vstal, šel pred lovcom počasi in postajal vedno večji. Nazadnje je bil velik kakor konj, planil je v gozd in celi gozd je zašumel in težko zastokal. Boštijana je obšla groza, padel je v sneg in drugi dan so ga našli mrtvega. Hudič v zajčevi podobi ga je izvabil in pogubil. Kdor gre na Sveti večer čakati zajce, ne dočaka novega leta. Tako so pravili. Ona dva lovca pa sta še vedno lovca in ni jima mar, kaj se je zgodilo nekoč nekemu.

Za vrabca žalost, za otroke veselje, za žene in dekleta in starce pravljica. Kmetskemu fantu pa je zima tudi spomlad v srcu: po belem polju vozi in žvižga in z bičem poka.

Po zimi se je zgodila ta povest. Takrat, ko ljudje gledajo podobe „Zime“ in dajejo vsebino knjigi zabav.

V zvoniku se je nekaj zganilo; ura bije: ena . . . tri. Debel sneg je po strehah in drevju; vsa vas je zavita v težko, mrzlo odejo, ki ne pusti zvoku, da bi se preril skozi njo in šel čez polja preko gozdov v drugo vas. V višini nad hišami je šel zvok, a tudi tam je kmalu zamrl; ob milijone snežink se je zaletel. Mir in tema. Tema zimske noči. A ni črna ta tema.

Zunaj vasi stoji hiša. Nizka in revna. Tako nizka, da se zdi, da sneg leži višje in je hiša zakopana v njem. Okna so se zasvetila in odsev luči je padel na sneg pod njimi. Dan je veliko upanje.

Mati šestero otrok, skrbna gospodinja hiše, je vstala — zatrepetalo je iznova materino srce, globoko kakor morje. Zvečer je bil rekel mož: „Jutri pojdem zgodaj, ob štirih.“ In žena je vedela vse. Vedela je, da mora nakrmiti vola, skuhati možu in sinu zajutrak in pripraviti potrebno za pot v goro.

Vstala je o polnoči, prižgala luč in pogledala na uro. Prezgodaj. Posvetila je ob dveh in ob treh je vstala. Bolj kakor v mogočnih gorah, studencih in jezerih, gozdih in gajih vidimo Boga v materinem srcu. V ljubezni je Bog.

V levi uzdo, v desni svetilko. Tako je šel oče skozi vas, ko se še psom ni ljubilo zapustiti toplega ležišča in lajati. Mir in tišina. Le pod nogami je enakomerno škripal sneg, tu pa tam so zarožljale verige, ovite volu okoli rog. Zada je šel sin in včasih kakor iz navade udaril z drobno palico po volu. Glavo je imel globoko skrito v suknji in tiščal roke v žep. Tiho sta šla oče in sin v goro napravljat drva, malo za porabo doma, nekaj za prodaj.

Jutro je prišlo, mraz je bolj pritisnil in sneg je padal debelo in gosto. Bila sta že visoko v gorah; dolina jima je kakor pod nogami. Gosposka kočija je švignila po cesti, ki se vije ob robu gore, in pes bajtarja ob cesti je zalajal. A videl je, da se gosposki konj in kočijaž in ljudje ne zmenijo zanj in utihnil je. Vlak, črn in dolg, se

je prikazal izza hriba kakor pošast in zdrknil preko belega polja. Črn in umazan se je bal belega snega in kakor ptič je izginil v gozd. Sin je spremljal vlak, dokler mu ni izginil v gozdu in mislil je na oni dan, ko se prvič popelje v mesto. V novi obleki bo, klobuk lep in v srcu nedeljo. Daleč je še tisti dan, a on je dobro vedel, da pride. Oče je zrl v dolino, oko mu je obstalo nad vasjo pod hribom. Gledal je morebiti ženo, ki z ljubeznijo streže živini. Morebiti pa je šel z vlakom skozi mesta in vasi daleč na jug, kjer je vesel fant nosil cesarsko suknjo in v trdi zimski in debelem snegu na meji stal na straži. Kdo ve? Kaj pa, če je mislil na sina, ki je šel v svet in je sedaj morda brez dela in lačen in premražen hodi po široki cesti? Mraz jima je segel v kri, oče je vzel iz malhe steklenico, odmašil in naredil požirek. Ponudil je sinu: „Na, pij, ti bo gorko! V takem mrazu ne škodi!“ In sin je vzel in pil. Peklo ga je v ustih in v grlu, stresel se je...

„Peče malo!“ je rekel važno.

„Nič za to!“

Šla sta dalje. Gaziti sta morala na celo. Počasi in varno in previdno sta stopala kakor turist po nevarnem grebenu, če ima na levi in desni prepad brez konca in dna. Šla sta komaj pet minut in pot je lil obema po obrazu, volu se je poznalo na koži, da je moker in vroč. Kadilo se je iz njega in kakor bi izlil po njem živo srebro, so trepetale kapljice po dlakah. Udrli so se sedaj globlje v sneg, sedaj se je zopet zdelo, da je sneg izginil izpod nog in da stopajo po trdi in ravni poti. Kakor čez grobove je ta pot. Po gladki poti bi hodil večno in bi se ne utrudil, tu pa bi se po petih minutah najraje usedel in umrl od utrujenosti. Od časa do časa sta postala in pogledala v dolino.

„Kako se imenuje ona vas z velikim zvonikom, tam doli za gozdom?“ vpraša sin.

„Sv. Jakob. Tam-le, glej, je Bled, tam doli teče Sava.“

Sin je tupatam naredil kepo in jo vrgel vrh smreke. Padel je sneg raz njo in vrh se je hvaležno priklanjal. Solidaren je hotel biti fant s svojimi tovariši, ki ravno sedaj delajo sneženega moža in poredni in nagajivi kepajo dekleta in tujega berača, ki se je prikazal v vasi. Berač se jezi, a z njegovo jezo raste porednost otrok. Čez pot je skočila srna in izginila. Sin se je komaj dobro zavedel in jo videl, oče pa se je že kesal, zakaj ni vzel s seboj sosedove puške. Ustrelil bi jo in nesel domov. Nihče ne bi zvedel in greh tudi ni velik. Raz smreko tik ob poti se je vzdig-

nil orel. Slišal se je udar peruti ob veje, sneg je padel na pot. Za orla se nista zmenila. Kaj jima mar orel in njega prosta pot v višave!

Visoko na planini ima kmet bukov gozd. V maju in juniju je posekal nekaj bukev, oklestil veje in pustil ležati vse vprek celo poletje in jesen. Ko pa pade sneg, jih zvozi z volom na „kraj“, odkoder jih spusti čez strmino, da lete težke in gladke bukve po mehkem snegu čez grmovje in skalovje. Kakor hudournik drvi z gore v dolino, trga smreke in ruje skale. Se li bliža težka vojska vozov in topov? Grmi in ropota z gore v vas. A kmet v gori in družina doma sta vesela, ker dobro vesta, da žito ne bo pomandrano in drevje na polju ne bo pokončano.

Najlepše življenje in najveselejše čase pri naša trgatev — pravijo ljudje — vinorodnim krajem. Pesem plove noči nasproti, ko se vrača mladina iz goric, tanek smeh gre kakor svečano potrkanje s hriba v hrib. V gorah pa je najlepši in najveselejši zimski čas. Fantje vriskajo. Kaj zima in kaj mraz! Visoko na planini, v snežnem kraljestvu je srce veselo in dobre volje, kakor bi roka trgala težko grozdje. — Vsak kraj ima ob svojem času svoje ženitovanje. Nekateri ob vinu in jesenskem solncu, drugi ob žganju in vodi in zimskem metežu.

Kmet Mobja s sinom in volom je prišel na kraj dela. Volu je dal seno in deteljo, sebi in sinu je postregel s kruhom in klobaso.

Vprašajte Dolenjca, zakaj gre s smehom na obrazu v vinograd, dolenska dekleta in fante vprašajte, zakaj pojo, vprašajte jih, zakaj so gorice polne njih smeha. Vsi bi odgovorili: „Naša ura je prišla, srcu se hoče veselja in grlu ukanja.“

Po jedi. Kakor ljudje hite s strastnim veseljem na plesišča po dobri večerji, tako sta se lotila dela. Nič žalosti v dušah, prav nič mraza v krvi. Lahka sta bila, kakor bi stopila iz kopeli in šla, da se zavrtita v urnem plesu. Kaj je mar mlademu fantu in zalemu dekletu, če sta vroča v lica in se lasje oprijemljejo čela! Naprej v ples, do smrti bi plesala in če jima obraz zgori od strasti in vročine! Njiju ura je prišla in da kdo reče: »V hladno noč stopita, mrzel veter vama zapihlja preko čela in lic in seme bolezní usadi v mlada telesa“ — zasmejala bi se in godba bi zaigrala in onadva bi utonila v gneči.

Mokra sta do pasu, v lica jima je vroče. Nič za to! Čemu bi se sin žalostil, če ima strgane črevlje in pri vsakem koraku stisne umazano vodo iz njih? Že davno, deset let je, pri rojstvu je bilo gotovo in sklenjeno: Na planino bo hodil z očetom, debel sneg bo ležal. Strgane črevlje

bo imel in vodo bo zajemal z njimi. Zato, moj sin, nič ne žaluj!

Ljubezen jima je prestavljala noge in brisala pot raz čelo, iz ljubezni so roke hitele in se trudile. Ljubezen ni elektrika in para, ni minljiva in odvisna, večna je in splošna. Goni kolesa mo- gočnih strojev celega sveta, žanje na polju in kosi mlado travo po travnikih. Zato ne bodite otroci in ne vprašujte: „Zakaj toliko truda in nič veselja?“ Vedite: Veselje je čista studenčnica glo- boko pod zemljo. Prikopati moramo do nje, po- tem šele lahko odložimo krampe in motiko in se napijemo makari do bolezni. Ljubezen ne koplje sreče o polnoči v trdi temi; pred vsemi ljudmi in pred očmi celega sveta koplje — brez sramu.

Zimski dan! Komaj oko zagleda jutro, že stoji za hrbotom večer. Po leti bi prišli čez tri hribe in bi še čakali noči. V zimi pa stopimo čez prag in že se bojimo, da nas ne bi noč do- hitela. Boječ je dan v zimi in strah ga je; ne upa posijati solnce. Skriva se na meglenem nebu in tam na robu neba roma, da hitro smukne za goro.

Za robom je čakala noč. Potuhnjena in hi- navska. Delala sta oče in sin hitro in tiho. Oko ni pogledovalo po nebu in iskalo noči. — Kar plane noč čez rob, razprostire roke in objame vesoljstvo.

Domov gre kmet Mobja s sinom. Hiteti morata. Čakala bo žena z večerjo, hodila na prag in gledala in poslušala v noč. V mislih jima pojde naproti.

Snežilo je gosto in težke so bile snežinke Mirno in tiho povsodi. Tupatam pade sneg raz smreko tiho in pohlevno. Zravna se veja in si od- dahne, a čez kratek čas zopet ječi pod mrzlo težo.

„Oče, kje spe po zimi ptički? Mraz jim je na vejah in sneg jih zapade.“

„Zunaj morajo spati. V goste veje se skri- jejo in k deblu se pritisnejo.“

Studenec v bližini žalostno rije skozi sneg. Pod snegom teče in preslaba je pesem, da bi predrla odejo. Zapuščen je kakor gobav bolnik. V vaseh po dolini in na hribih okoli prižigajo luči. Vabijo in kličejo k sebi vse, ki so na poti in se vračajo domov. Skromni svetilniki na morju.

Na postaji je zapiskal vlak. Ljudi pelje v svet, ene na delo, druge na zabave. A oče in sin nista šla za vlakom, domov so jima hitele misli.

„Počijva malo!“ je rekel oče. Vol je stal sam mirno sredi poti in prežvekoval. Za trenotek je pogledal na očeta in sina. V očeh je bila nema prošnja: „Hitimo domov, mraz je in la- čen sem.“

Sin je tolkel čevelj ob čevelj in pihal v roke. Mraz mu je bilo. Mandral je po snegu, po- gladil včasih vola: „Ja, cik, ja — — revež —“ misli pa so bile v hlevu pri teličku. Videl je pomlad, ko ga bo pasel na travniku, oba bodeta skakala, ker sta oba mlada. In mislil je dalje na drugo leto, ko ga bo gnal z drugo živino na planino . . .

Deutsch = Windisch = Lateinisches

Wörterbuch.

S L O V A R

NĚMSHKO - SLOVĚNSKO - LATINSKI.

Verfasser

von Valentin Vodnik

Professor des zweyten Jahres der Humanität am Lyzeo zu Laybach.

KNJIŽEVNOST.

MATICA SLOVENSKA.

Dr. Iv. Lah: Brambovci. Zgodovinski roman. I. del. (= Knezova knjižnica, XVII. zvezek. Uredil dr. Fr. Ilešič). Izdala „Matica Slovenska“. V Ljubljani 1910). Ko je Lah izdal svojo „Vaško kroniko“, smo ugibali: „Ali bo iz njega vzrastle Jurčič ali ne bo?“ Nekatere poteze so bile očitno Jurčičeve; kar še manjka, bo že Bog dal in sreča prijateljska! — Govoril sem tedaj z možem, ki je, sicer sam zelo izvežban v jeziku, iz vse svoje duše zaničeval naše moderne pisatelje, češ, da znajo vse, le „pisati“ ne; o Lahu pa, čigar knjigo je neki večer, ko zaradi zobobola ni bil za drugo delo, prebral od konca do kraja, o njem je rekel, da „zna pisati“. Po naše povedano bi se to glasilo: Lah zna čitno pisati, tako da se gladko in brez muke in z zadoščenjem bere. To namreč stoji: naši „čitajoči masi“ so sedanji umetniški slovenski pisatelji preumetni, morda tudi preumni; njih dela bere tistih 300 ljudi, ki sledijo razvoj našega slovstva, ostali čakajo na kako oceno dotičnih del in črpajo iz nje svojo slovstveno izobrazbo. Koprne pa po kakem spisu, ki bi ga čitali tako lahko in z vedrim obrazom kakor so baš Jurčiča. In skoraj ni dvoma, da bi bil mogel Lah postati v povestništvu naslednik Jurčičev; snov in oblika sta to kazali. Prišla pa je nesreča v — sreči! Lahova firma je prišla na dober glas, njegovo ime dobilo renomé in to ga je razvadilo, da je postajal ohlapnejši; Aškerc bi nemara rekel, da je tega kriv tudi Lahov — doktorat... Toliko stoji: Lahove moči so se preveč razcepile; zadela ga je bridka usoda mnogih naših mož, ki jim je — v nadomestilo nedelavnih sodrugov — zapirati zdaj tu zdaj tam verzeli v izvršitvi narodnih zadač. Ta nedostatek je brezdvomno čutil sam; zato je hotel enkrat doobra zbrati svoje moči in postaviti v svet večje, veliko delo trajne vrednosti. In spisal je „Brambovce“. Snov je jako srečno izbrana; kar razveselil sem se, ko sem o njej slišal. Tu ima romanopisec vse, česar potrebuje za plodovito delo in za privabljanje bralcev: zgodovinsko ozadje (francoska doba), domače življenje v najvišjih in najnižjih krogih, burno gibanje ljudstva, pestrost usodnih primerljajev; sploh vse, kar tvaja življenju obseg in vsebino, je bilo mogoče uporabiti. Tu imamo tudi dokaz, da Slovencu ni treba tožiti, češ, zgodovine nimamo. Dr. Lah je vso to mnogostransko snov tudi res izrazil v svoje svrhe. Sicer imamo pred seboj šele prvi del njegovega romana (drugi del izide prihodnje leto, takisto v „Knezovi knjižnici“), vendar si moremo že zdaj predočiti način njegove pisateljske ustrojbe: roman je v istini splošna kulturna slika svoje dobe. Zaključne sodbe o njegovi umetniški ceni pa še zdaj ne smemo izreči, zlasti ker vodilne njegove sile, rekli bi: ideje, še daleko niso udejstvovane. O prvem delu, kakršen je, pa je naša sodba taka: so odstavki v njem, ki so v vsakem oziru izborni. To so baš tisti, ki so pisani v Jurčičevem duhu: v lahkem, v preprostem tonu, z ostrim opazovanjem značilnih, a površnemu opazovalcu prikritih malenkosti, strogo

konkretni, nekako lapidarni in — to naglašam posebe — vzeti večinoma iz kmetijskih ali vsaj kmetstvu bližnjim krogom. Stari Čelešnik in hlapec Andrej sta risana nad vse imenitno; razne markantne potezice (n. pr. pri slovesu na str. 120, pozneje str. 105, 178) nam kažejo Laha, kakor bi ga radi imeli in kakor bi lahko bil vedno. Plastično je tudi risano življenje na gradu Muhičev, živa je slika maskerade in še več podobnih mest; a — ne morem drugače reči — mučno je, se preriti skozi nekatera dolgovozna poglavja (n. pr. četrto, šesto) in razne strani, ki vsebujejo le gostobesedna, v izrazih se ponavljajoča razmotrivanja, karakteristike, poročila: ta snov bi morala biti v delu na v roman! Mi hočemo čitati roman sam, ne pa preudarjanja o njem. — V tem oziru mora biti drugi del drugačen; če ne bomo rekli: Jurčič je oddal pri Lahu pač svojo posetnico, p. f. v.; potem je odšel.

Dr. Jos. Tomiňšek.

Zbirka slovenskih citatov in aforizmov.*) Knjiga, kakor stvarno važna, tako praktično potrebna. Spominske knjige naših deklet kažejo le prečesto tuje lice; nemški verzi ali iz nemščine prevedeni stavki so jih dosle le prečesto polnili. In res je marsikdo, ki je sicer načitan, bil že v zadregi, ko mu je v hipu bilo izmisliti verz-prigodnik. In profesorji so težko iskali tem za naloge in časniki so začinjali svoje članke s tujimi krilaticami, ker premalo poznajo domače, ker jih sploh vsi poznamo pre malo. Stvarno pa pomeni pričujoča knjiga zakladnico filozofije naše umetne literature; kar so zbirke pregovorov za poznavanje splošne narodne psihe, to so take zbirke citatov in aforizmov za sodbo o filozofiji izobraženih krogov, pesnikov in pisateljev. Število tehtnih citatov, t. j., vrednih misli je za vsakega pisatelja kriterij njegovega svetovnega nazora oziroma tudi višine njegovega razvoja. V knjigi Slavka Klepca je zastopanih 65 pisateljev in pesnikov; največ citatov imata Gregorčič in Stritar (131), A. Medved 95, Cankar 67, Fr. Levstik 54, Aškerc 52, Pajkova Pavlina 44, Jurčič 37, Prešeren in Meško 25, Mencinger 24; drugi imajo manj (zakaj so izmed listov in revij posebe zastopani le „Naši zapiski“ in „Svobodna Misel“, to ni jasno). Seveda bi se omenjeni zaključek iz števila smel izvajati le, ako bi imeli zagotovilo, da so vsi pisatelji izčrpani z enako popolnostjo. Temu pa najbrž ne bo tako; zakaj bi sicer bil Trdina zastopan le z enim citatom? Citatov samih je 1086. Razvrščeni so po abecednem redu začetnih črk; ta razvrstitev je pač neprimerna; kdo bo kdaj potreboval baš citate s to ali ono začetno črko? Bolja je razvrstitev po temeljnih motivih; in temu je sestavitelj ugodil vsaj s „stvarnim seznamkom“, kjer je razvidno, kje so aforizmi na pr. o „besedi dani“, o „denarju“ itd. Med takimi motivi je tudi „domoljubje“, a vsi tozadevni citati govore le o domoljubju vobče, besede „Slovenec“ ali „Slovan“ ni v njih. Kako obilico krilatih o „deutsch“ imajo naši sosedi („An dich, o deutscher Knabe!“). — Najsi se pa da knjigi reči to in ono, prav pomemben pojav je vsekakor. Že pred več leti

*) Nabral in uredil Slavko Klepec. V Ljubljani, 1910. Natisnila Ig. pl. Kleinmayr et Fed. Bamberg. Str. 212. Cena 2 K 50 h.

sem mislil, se lotiti takega dela ali ga poveriti dijakom. Le-tos sem hotel zbrati rečenice iz Stanka Vraza.

Ilustrovani Narodni koledar 1911. (Uredil dr. Anton Dolar. Tisk „Zvezne tiskarne“ v Celju. Str. 156. Cena 1 K 70 h). Eleganten koledar, tiskan na finem papirju, kakor ga nahajamo v takih knjigah redko; take opreme je bilo treba že radi slik (na čelu je slika: „Jan Hus pred cerkvenim zborom“). Nekoledarski del ima tudi brezdvomno literarno vrednost; pesmi M. V. Brezovnika, A. Novačana kažejo samoraslo silo (Novačanova „Familija“ in Zvonkova „Stara pesem“ sta heinejevski dekadentni). V leposlovni prozi se družijo resnotragični Novačanov „Spokornik Elija“ s tragično komedijo Golarjeve „Nezveste Ane“, ki ne zatajuje literarnih junakov, in Pugljev junak Prevec, ki se mu mešata „ljubezen in vino“, dokler ga kratkomalo ne prestavijo v Zagorje. Vsi trije spisi razkrivajo disharmonije; pozitivna je Brezovnikova črtica „Gledal sem noči“. — Jako instruktiven je Janka Lesničarja kulturno-političen pregled o preteklem letu. Vsega uvaževanja vreden pa je tudi članek:

Dolar Anton dr.: Češko-slovanska vzajemnost.

Dr. Dolar je, proučujoč češko-slovaške razmere, našel — to je naravno (gl. Zbornik „Matiče Slov.“ 1906) — marsikaj poučnega za naše slovenske domače razmere. To ga je najbrž napotilo, da je priobčil ta članek. Pred dobrimi 50 leti so se Slovaki ločili od češčine, da bi tem globlje mogli zaneesti med ljudstvo omiko in pa ker inteligenca ni znala dovolj književne češčine; vendar prevladuje v protestantski slovaški cerkvi še dandanes češčina. V zadnji dobi se je češko-slovanska skupnost zopet zgibala v novinstvu, v šolanju in v obrti, in sicer z obeh strani. Vendar je poleg Madžarov in madžaronskih odvetnikov tudi mnogo „zavednih Slovakov“, ki odklanjajo rešilno roko Čehov“, slišati je celo besedo „izdajstvo“. Slovaške knjige se tiskajo v okoli 600, nekatere celo v 300 izvodih, in še te se le s težavo razprodajo. Najboljšega njih pesnika Hviezdoslava, ki je nedavno slavil svojo 60letnico, se je v nekaj letih prodalo komaj 100 izvodov... Iz tega izvira pa še neka druga neugodnost. Ker so češke knjige neprimerno boljše in cenejše, si jih slovaški založniki-pisatelji večkrat niti priporočati ne upajo, boječ se, da bi prosto ljudstvo ne poseglo raje po češki knjigi. Ta zadnji razlog je vsekakor bolesten.

Spindler Vekoslav: Slovenski kmečki koledar za leto 1911. (Izdala in založila „Narodna založba“ v Celju. Celje, 1910. Tisk Zvezne tiskarne v Celju. — Strani 171. Cena 1 K, po pošti 1 K 20 h. — Koledarji so bili pri raznih narodnih začetkih in uspešni širitelji ljudske prosvete; vleče in potegne najprej njih koristnost, a ker je združena z beletrijo, se kmet-kupec polagoma privadi tudi te-le („Utile“ zavzame za „dulce“). V pričujočem koledarju, opremljenem z mnogimi slikami, čitamo pesmi, povesti, poučne spise, kulturno-politične pregleda itd.

— **Dr. Jos. Tominšek: Antibarbarus.** (Študije o napakah in pravilih slovenskega pisanja. — Ljubljana, 1910. 65 str. Cena 1 K 20 h. Založil L. Schwentner. Iz „Ljublj. Zvona“). — Dr. Tominšek ne zapira oči pred svetom in si radi zgodovinskih istin ne beli glave, ko mu je določevati nove faze razvoja, ki morejo in morajo imeti realno potenco za bodočnost. Ostavil je staro Kopitarjevo — Levstikovo stališče, češ, kmet nam je edini učitelj jezika. V dobi, ko našega naroda ne tvorijo samo kmetje, je Kopitarjevo stališče — anahronizem. V dveh točkah doživi dr. Tominšek poraz — to smo mu prorokovali že davno — v pisavi pridevnikov kakor „slovenski“ in pa v izrazu „se gre“.

Kidrič Fr. dr.: Paberki o Korytku in dobi njegovega delovanja v Ljubljani. (Ljubljana, „Narodna tiskarna“. Str. 52. Iz „Ljublj. Zvona“). — Dr. Kidrič spada med tiste mlade srečne Slovence, ki jih je narava obdarovala z bogatim darom intelekta in vztrajnosti in ki jim je življenje dalo primerno pozicijo, primerno za znanstveno delo. Pričujoči opis je dosle pač najpopolnejša slika mladega Poljaka Korytka, ki je po smrti Čopovi v Ljubljani postajal središče slovansko-kulturnega življenja. Prešeren, Vraz, Gaj itd., to so znane osebe na sliki slovenskega ilirizma. Kavarnskim ljudem, ki izrabljajo besede Kidričeve (str. 46.), je reči: „Kdo pa hoče v možeh naše prošlosti videti zgolj anglele? Bili so ljudje. Gaj je bil obenem politik; tega ni razumel niti Vraz niti Prešeren, niti Kočevar niti onodobni Slovenci sploh, ki z doma niso poznali nikake politike. Politik mora računati in Gaj je računal in to se mu kot politiku ne more zameriti. Kaj se je bilo bati kakemu Kopitarju ali Schmidburgu itd., če se niso izogibali Korytku? Kvečjemu osebne zamere, nič več, a z Gajevo osebo je stala in padla vsa stvar, ki ji je bil nedvomno voditelj! Za to javno stvar se je moral čutiti odgovornega; drugi so bili odgovorni le samim sebi; izgubili bi bili kvečjemu — službo! Nekateri pa nič.“

KNJIGE ZA MLADINO.

V zadnji številki „Slovana“ smo naznanili Milčinskega „Pravljice“. Sedaj naznanjamo dvoje drugih knjig, ki sta namenjeni nekoliko mlajši dobi:

Kosi Anton: Zabavna knjižnica za slovensko mladino. (XIV. zvezek. V zalogi izdajateljevi — A. Kosi, nadučitelj v Središču na Štajerskem. Cena: 30 h). Razveselila sem se, ko sem dobila to knjigo; kajti nenavadno dosti pravljič in povestic se nahaja v njej. Najbolj se mi je dopadla povest: Peter Veliki in berač. (Kako snuje neki knez pogubo ruskemu carju.) Tudi uganke in glasba, vse je zanimivo.

Lj.

Katalinić Jeretov Rih.: Vesela mladež. (S slikami nakitil Emily J. Harding. — Zagreb, Knjižara Lav. Hartmana). Vološan Katalinić, trgovec v Zadru, ki spada med najljubkejšje pesnike hrvatske (prim. „S moje lire“ in „Inje“), je evo šel med mladež. Pričujoča knjiga, veleelegantno opremljena in sijajno ilustrirana, mu bo dovela mnogokatero mlado srce. Pričice so kratke, prav primerne za 8—10letno deco, pesni enostavne. Najbolj mi ugajajo „Mladi mornarji“ (Dalmacija!): Spustili so trije dečki papirne ladvice v morje ter gledali za njimi tja po gladini, polni vražjih hirov (samovoljnosti) — a oni ostanejo doma kraj tate in mame. Za otroke po svoji konkretni vsebini, za odraslega kot simbol je lepa pesmica „Kdo je večji?“ (Otroka se merita, kateri je večji, in se dražita ves dan). Zadnje kitico bi jaz rajši izpustil. — Pri knjigah, kakor je ta-le Katalinićeva, kjer so slike skoro važnejše nego besedilo, bi Jugoslovani za malo denarja lahko imeli boljše blago, ako bi prav razumeli ekonomijo. Taka knjiga ne bi smela ostati omejena na enega izmed treh oziroma dveh narodov, ampak bi se morala razširiti po vsem jugoslovanskem ozemlju. Založnik bi že naprej moral in mogel računati s tem širokim teritorijem in s podvojenim številom kupcev ter bi lahko bogateje nagrajal pisatelje in ilustratorje — in kvaliteta spisov bi se boljšala, imetje pa rastlo. Pa kaj, ko rajši stradamo duševno in telesno, da smo le — sami.

Jules Verne: Kapitan Hatteras ali Angleži na severnem tečaju. („Svetovna knjižnica“ X. zvezek. Založila „Goriška tiskarna A. Gabršček“ v Gorici. Strani 487.

Cena broš. 3 K. Pravkar je izšel ta prevod iz francoščine. (Prevedel O. J.) Knjiga je jako zanimive vsebine in posebno pripravna za dijake, ljudske knjižnice in za tisto občinstvo, ki ne mara brati romanov.

MATICA HRVATSKA.

Dr. Mihovil Mandić: Povijest okupacije Bosne i Hercegovine 1878. (Izdala „Matica Hrvatska“, 1910). Na 100 straneh je opisal sarajevski profesor dr. Mandić znano dobo avstrijske zgodovine, ki močno sega v politično življenje nas Jugoslovjanov. Knjižica navaja sama suhoparna fakta, posneta iz različnih avstrijskih virov, največ iz obširne knjige, ki jo je dal na svetlo dunajski vojaški arhiv (Die Occupation Bosniens und der Hercegovina durch die k. u. k. Truppen im Jahre 1878. Wien 1879). Zato pisatelj v predgovoru sam pravi, da je „ovo samo pregledna, a ne izcrpiva povijest okupacije.“ Da se našega pohoda na Balkan mimo enega dela katolikov nihče ni veselil, to so dokazali bojni dogodki, ki so se začeli ob navalu avstrijskih čet ter so trajali skoraj tri mesece. Ti dogodki so na čisto vojaškem stališču kronološko opisani v drugem delu. Opis se naslanja na gori omenjeno knjigo voj. arhiva. Kar pride iz tako važnega arhiva, to je vselej in povsod na svetu tako zasukano, da pove le ono, kar dela čast domačinom. V tistih arhivnih akcijah je mnogo obremenilnega materiala, toda tisto ne pride na dan. Takšne knjige so vselej pristranske. Tako sem slišal od Italijanov, da se da iz naznanil, ki jih je o vojni 1866. l. za italijanski narod obelodanil italijanski voj. arhiv, kar naravnost sklepali, da so pri Kustoci zmagali Italijani. V Bosni in Hercegovini je bila naša zmaga pri ogromni premoči naših čet že vnaprej zagotovljena in brezsporno lahka; saj ni prišlo do nobene bitve; semintam kakšen boj, ki je trajal par ur, vse drugo se je odigralo v majhnih praskah in spopadih. Prava hadžilojevska vojska! Jaz sem se pri zadnjem poglavju knjižice zamislil ob nastopnih stavkih: „Još se nije okupacija posve ni dovršila, a porta se obrati okružnom notom na signatarne vlasti (8. okt. 1878.) tužeći se na brezbrojne izgrede, što su ih počinile austro-ugarske čete u Bosni i Hercegovini za okupacije. Pri tome se pozivaše na izvještaje Hafiz-paše i drugih bosanskih velikaša. Andrassy izpitavši stvar potanko, dokaza opširnim brzojavom, upravljenim na portu, da su sve to puke izmišljotine.“ Tu treba pljunuti v roko in pritisniti svoj pečat na Andrassyjeve preiskave in na njegovo brzojavko. Vemo, da so visoki kulturni Francozi in Nemci v vojski 1870./71. leta očitali drug drugemu hude vojaške izgrede, v naših vojskah z Italijo smo jih očitali mi Lahom in Lahi nam. Gotovo je, da so se godili na vseh straneh. Drugačna je strast pri mirnem, treznem človeku, drugačna pri pijancu, kvartopircu, na najvišji vrhunec pa prikipi v vojski, v deželi preziranega nasprotnika, ki nas vkljub svoji onemoglosti nikakor noče ljubiti. Vojska je grozovita stvar in na nobenem bojnem torišču se ni izvršilo vse v redu in brez izgredov. Vojska sama je največji in najstrašnejši izgred. Da se kolikor mogoče preprečijo vojske ter zagabijo narodom, treba z lučjo odkritosrčnosti brezobzirno posvetiti na vsako bojno torišče. A bogme, tega nepristransko ne bo storil noben državnik, pisatelj, ki piše zgodovino, mora vsako izjavo državnikov vzeti pod povekševalno steklo. Potem morda najde, da je resnica nekako v sredini. Tujcu, ki je posetil v okupacijski dobi kraje onkraj Save, namreč večja mesta, se je moralo zdeti, da so tam le Nemci ošabno nosili po koncu glave, a domačini so klavrno lazili po ulicah ali pa posedavali v dučanih, in pred novimi kolodvori. Nezadovoljnost je bila velika... Morda

je dandanes bolje, morda storita svoje nova ustava in nova šola. Končno pripominjam, da bi bil g. pisatelj lahko rabil za mesti Reichstadt in Theresienstadt češki imeni Zákopy in Terezín. V prvem mestu se je vršil 1876. l. dogovor med Avstrijo in Rusijo, v drugem je bil zaprt Hadži-Loja. Pi. *Povijest*

Hrvatsko-srbska moderna. V članku „Domači avtor“ govorim tudi o „Almanahu hrv. i srpskih pesnika i pripovedača“. Na koncu te knjige, ki jo človek čita z velikim užitkom, so kratke avtobiografije pisateljev (razen treh). Iz teh posnemam: Jovan Dučić je študiral v Ženevi in Parizu in je sedaj atašé v Sofiji; njegove pesmi so prevedene na nemški, francoski, ruski, češki, bolgarski in druge jezike. Tresić ima poleg italijanske in nemške tudi francosko naobrazbo. Milan Rakić je študiral v Parizu, Svetislav Stefanović je na Dunaju študiral angleško primerjalno literaturo, Katalinić je bival v Monakovem, poltretje leto pa v Parizu in v Londonu eno leto, Veljko Miličević je študiral v Ženevi, Londonu in Parizu (sedaj v Toulousu), Milan Begović (Dalmatinec) je italijanski in nemški naobražen. Karakteristični sta dve avtobiografiji, in sicer Čurčinova in Begovičeva. Čurčin piše: „Rodil sem se nov. 1880. v Banatu (Pančevo). Najtežji posel, ki sem ga imel dosle premagati, je bilo urejevanje tega almanaha. Ako je še česa trebalo, da me utrdi v prepričanju, da so Hrvati in Srbi en narod, je bila korespondenca ob urejevanju: tu sem izkusil v mnogem pogledu, da smo isti in enaki. Da pa to ni očitek sotrudnikom almanaha, to bom pokazal najbolje s tem, da jih pozovem zopet na slično podjetje.“ — Prof. Begović, sedaj dramaturg v Hamburgu, pa piše: „Majka — neumorna dobrota; oče — slovanski epikurejec... Večni sen mojega življenja je bil: gledališče. Moja nada: nepozabni Miletić. Izpolnitelj mojih nad: baron Berger (ki ga je pozval v Hamburg). Najdražja pisatelja sta mi: Boccaccio in Shakespeare. Najmrži mi je človek: Tartuffe. Mene pa neizprosno sovražita: Terzites in Trissotin.“

„Mi“. V zadnjih 40 letih je postal Zagreb povsem središče hrvatskega kulturnega življenja. Dalmacija je pač vsaj s svojo „Matico Dalmatinsko“ še stala za sebe ob strani, a ji ni mogla dati pravega življenja. Ta koncentracija je bila naravna posledica zavesti o narodnem edinstvu in političnih težnjah. Ko je bila ta zavest dosežena, se je moglo začeti zopet gibanje v smeri decentralizacije duševnega dela. Vnanji povod za to je dal znani spor med literarnimi „mladini“ in „starini“ v Zagrebu; ta je bil mnogim književnikom v provinciji teže umljiv, ker niso poznali osebnih oprek, ki so kakor povsod odločevale v sporu. Nezadovoljnost z zagrebško lit. vojno je književnike okoli drugega glavnega mesta hrvatskega, Osijeku v Slavoniji, pobudila, da so si ustanovili samosvoj klub „Klub hrv. književnika“, ki mu je sedaj predsednik dr. Ivan Krnić (Mihael Gorski). Tako razlagajo nastanek kluba oficijelni razglasi kluba samega, a zdi se mi, da je pri ustanovitvi kluba sodelovala tudi nevolja, ker nekateri književniki niso našli pravega priznanja v Zagrebu niti pri „mladinih“ niti pri „starinih“, zlasti pa pri prvih ne. Klubovci, ki jim je duša silno agilni klubov tajnik Rud. Fr. Magjer, so se lotili dela z veliko vnemo in so — to priznanje se jim mora izreči — storili v trjezičnem (hrv., madž., nemškem) Osijeku, kar so le mogli storiti. Klub je nastal jeseni leta 1909. ter šteje 6 utemeljiteljev, 44 rednih članov in 60 podpornih.*) Svrha — mu je: Promicati interese hrvatske knjige in hrvatskega jezika, izdajati zabavna in poučna dela literarne vrednosti in prirejati zabavno-literarna

*) Lani umrla dekan v Vinkovcih, Jak. Stojanović je zapustil klubu 10.000 K.

posela (seje, Akademije). Dozdaj je bilo 6 takih akademij, kjer so klubski člani čitali ali deklamirali najnovejše svoje proizvode ali proizvajali skladbe. Kar se tiče literarnih publikacij, je klub izdal ob stoletnici Vrazovi, ki jo je proslavil s posebno Akademijo, dvoje knjižic, in sicer „Uspomeni Stanka Vraza“ in „Niz zlatih zrnica za hrvatska srca“ (sestavil Korn. Bosiljević). Na to je prišel obsežni almanah „Mi“, a pravkar je klub začel izdajati poseben leposlovnopoučen list „Književni prilog“. Najvažnejša je vsekakor knjiga „Mi“,*) ilustrirana s slikami sotrudnikov in z izvirnimi deli slikarja klubovca Dragana Melkusa, Becića Vladimira (Paris), Renarića Dragotina (Vukovar) in Varnaia Ljudevita. S pesmimi so zastopani Ivan Krnić, Ante Evetović, Lujo Varga Belovarac, Rud. Franjin Magjer, Dragan Fran Rösler (Mahores), Bogumil Toni, dr. Stjepan Vuksan (Kurjaković), Ernesto Servaci, J. Mitrović. Franjo Dugan je J. Barletu v spomin komponiral pesem „Kadar razpne mi duša krila“, Drag. Hruza pa pesem „Skoči, skoči, djevojčice“. Dr. Milan Ogrizović je objavil prvo sliko svoje božične slike „Zlatokosi kraljevič“ in alegorično savremeno pričo „Stari i mladi“, ki kaže sedaj na vnanje dobojevani literarno-kulturni boj. Dragan Melkus nam v eni črtici prikazuje priseljenega tujca, ki se v Slavoniji gospodarski opomore, a ostane v duši „Herr Naci“, v drugi pa frajle, ki grdo pačijo jezik, vmešavajoč cele tuje izraze in stavke. Poleg njega imajo beletr. prozo še Magjer, Vlado Jugović, Jos. Pavić, Hugo Sedlaček (Adam Kostelić), Josipa pl. Glembay in Stilinović. V poučnem delu je na prvem mestu dr. Jos. Tominšek s člankom „Strossmayer-Bleiweis-Ljubljana“ (Ferdo Kočevar), dr. Rud. Horvat, Mavro Špicer, dr. Fr. S. Gundrum-Orlovčanin. V literarno-umetniškem pregledu čitamo članke o St. Vrazu (ob stoletnici), članek o lani umrlem Ivanu vit. Trnskem, o umetniških pojavih, o Gabrijeli Preissovi, o hrv. nar. gledališču v Osijeku in njega repertoarju v zadnjih letih, poročilo o knjigah „Matica Hrvatske“ za l. 1909, istotako „Matica Slovenske“, na koncu knjige o „Matici Srpski“ v Novem Sadu. Statistično-poučni del daje knjigi večjo vrednost nego beletristika. Knjiga se mi zdi kakor koledar. In ni bilo prav, da ji je klub dal ime „Mi“. To je ponosen naslov silne samozvesti ter spominja veselih situacij, ko pojemo iz fantovskega „prkosa“: Kaj nam pa morejo... Prav nič umestno tudi ni, da se klubovci kritizirajo, t. j., hvalijo vzajemno drug drugega. Magjer ocenja Krnica in citira potrebna mesta iz raznih ocen, takisto Petrovića, a ta-le ocenja Magjera in citira istotako razne hvale. Spričo tega se zdi, da je to medsebojno „kajenje“, vsekakor pa neka reklama. S tem izvajanja izgube stvarno vrednost. Kot iskren prijatelj bi Klubu nasvetoval, naj ne postopa tako. Čitati bo potem manj hvale, a kar bo hvale, to bo zaslužno.

Bučar Fr. dr.: Sokolsko slavlje u Beogradu i Sofiji. (Sokolska knjižnica, XIV. Zagreb, 1910. Strani 79. Cena: 1 K). Z mnogimi slikami opremljeni opis lanskega sokolskega slavlja o priliki V. zleta bolgarskih „Junakov“ v Sofiji, posvečen starosti Slovanske Sokolske Zveze, Čehu dr. Jos. Scheinerju.

Ivić Aleksa dr.: Stari srpski pečati i grbovi. „Prilog srpskoj sfragistici i heraldici.“ (Izdala „Matica Srpska“ v Novem Sadu. Str. 41. 16 fotografskih snimkov pečatov in grbov. Cena 1 K 50 h). — V dunajskem drž. arhivu je dr. Ivić našel okoli 200 listin starih srbskih vladarjev in gospodov; na Dunaj so prišle iz Dubrovnika. Pečati so večinoma od voska. Ivić je fotografiral kakih 94 pečatov in grbov. Publikacija je tem važnejša, ker vemo o takih stvareh na slov. jugu in iz srednjega veka jako malo.

*) V 40 206 strani. Knjigarska cena 5 K.

JUGOSLOV. AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI.

Narodno življenje in običaji Jugoslovanov.*)

„Pravo, ki živi v narodu“. Pred par desetletji se je učen pravnik še bal pisati o pravu, ki živi v narodu, zakaj brž se mu je očitalo, da želi zbuditi prezirano „ius naturae“. Za vir prava se je smatral samo zakonik, pisan v sholastičnem duhu. Tudi današnjih zakonov si ne dela „narod“, ustvarijo jih faktično poedini strokovnjaki; ako nečemo, da nam zakoni kažejo pravno življenje davno prošlih časov, morajo strokovnjaki pazljivo proučevati pravno zavest današnjega naroda, t. j., zbirati gradivo (Strohal). — Obsežen je opis „Narodnega življenja v reški nahiji v Črni gori“. Zadruga, življenje v obitelji, življenje s sosedi, Fantovanje in devovanje, Mož, Starci, življenje po poklicu in imetju, Gospoda, Bolniki in pohabljeni, Umobolni, Pijanci, Lažnjivci, špijoni, podpihovalci, Versko življenje, Šola. Rudolf Strohal priobčuje „Folkloristiške priloge iz starije hrvatske knjige“ (iz glagolskih rokopisov Jugoslov. Akademije), tako „Razne leke, molitve in čaranja“ iz 15. veka najbrž z otoka Krka, iz istočne Istre ali senjske škofije (nastali valjda pod vplivom bogomilstva, ki je bilo v 12. in 13. stoletju razširjeno tudi v senjski škofiji), dalje „Zakletje od zlih zveri in odtočje“ (papa Ivana Rudića, iz hrv. Primorja), končno „Knjižico, s katero se proti oblakom mnoge lepe reči govore“, spisano v slovinskem jeziku od popa Antona Frankija iz Omišlja na Krku. V takih živih, do vseh poednosti izvedenih popisih najdejo psiholog, jurist, zdravnik in narodni gospodar zanimivo gradivo. „Nekdaj ni nikoli in nikakor mož žene imenoval po imenu; to je bila velika sramota; tedaj bi se reklo možu, da jo preveč ljubi... Tudi danes so redki slučajji, da mož ženo ali ona njega zove po imenu. Ko zove eno drugega, pravi: Kam te? Kje si? — nič več. Ali ako vpraša drugega: Kam on ali ona? ... Ako se ne omeni ime nego samo on ali ona, se že zna, da je on njen domačin, ali ona njegova žena.“ (Baš tako je tudi v Slov. Goricah, kjer pravi kmet: „Saj bo že on (ona) to napravil(a)!“ ali: „Naš bo že to napravil“).

Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. (Knjiga 162. Razredi hist. filol. i filoz. jur. Zagreb, 1910). Prof. Manojlović počenja analizo spisa Konstantina Porfirogeneta „De administrando imperio“, a tu je le uvod v glavni del, ki se bo tikal zanimivega poročila o Hrvatih in Srbih.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, zv. 32., ki ga je izdala zagrebška Akademija za l. 1910. in ki obsega 460 strani, prinaša: *Monumenta historiam Uscochorum illustrantia* (in sicer prvi del, do l. 1601), ki jih je v rimskih arhivih, zlasti v tajnem vatikanskem arhivu zbral zagrebiški učiliški profesor dr. K. Horvat.

Murko M. dr.: Zur Kritik der Geschichte der älteren südslawischen Literaturen. An die Leser des „Archivs für slawische Philologie“. (Ljubljana, komisija L. Schwentner, 1911. Str. 36. Cena 1/20 K). — Prof. Murko odgovarja v tej brošuri dr. Vl. Čoroviću, ki je v jan. številki „Srpskega Književnega Glasnika“ in v Jagićevem „Archivu“ (zv. XXXII., sept. 1910) jako nepovoljno ocenil znano Murkovo knjigo „Geschichte der älteren südslawischen Literaturen“ (Amelang, Leipzig, 1908). Čorovićeva izvajanja so me osupnila, ko sem jih čital. Bila so v diametralnem nasprotju z razpoloženjem, katero je zavladalo v strokovno izobraženem čitatelju Murkove knjige, z razpoloženjem, ki nastane kadar

„Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena“. Knjiga XV., zvezek 1. Urednik dr. Drag. Boranić. Zagreb, 1910.

kdo čita knjigo „mit einer abgerundeten und weitblickenden Gruppierung und Darstellung des Materials“. Uverjen sem, da bi tako z menoj govorili vsi učitelji slovenščine po srednjih šolah. In mi smo v tem slučaju „vox populi“ in ta „vox“ govori za Murka. Kljubu temu splošnemu dojmu morejo seveda v knjigi biti poedine nekritičnosti (v kateri večji knjigi pa jih ni?), a poedinosti ne morejo tangirati celote in zato tudi ne jemati vrednosti delu kot takemu. To je tem manj mogoče, ker dr. Čorović (Srb) gleda vse le s srbske strani, dočim piše Murko o vseh jugoslovanskih literaturah. To-le dejstvo utegne biti eden izmed razlogov, ki so povzročili ostrost Čorovićevih izvajanj; Murko se je v svoji knjigi namreč dosti jasno izrazil o sterilnosti starega bizantinizma (prim. o tem Grabowskega „Najnowszo historyo literatur południowo-słowiańskich i działalności prof. M. Murki“, Kraków, 1910), a v pričujoči brošuri poudarja (str. 14), „daß byzantinischem Klerikalismus nicht bloß Hierarchen und Geistliche, sondern auch weltliche Liberale und Klerikale der orthodoxen Slawen huldigen können, ja sogar westslawische katholische und protestantische Politiker, Schriftsteller und Gelehrte, die zu Hause den römischen Klerikalismus bekämpfen“. Tudi ta opomba Murkova je očitno zadela Čorovića, češ, da Srbom v asimiliranju tujih elementov škodi njih versko-socialna ekskluzivnost. Ta opomba je psihološki globoka in ustreza istini; samo da hvala Bogu mineva dandanašnji ona ekskluzivnost in z njo tudi nje neugodi učinki. — Poročamo o Murkovi polemiki obširneje iz razloga, ki je bil prof. Murku povod, da je repliciral na Čorovićevo neprimerno ostra izvajanja; ta-le so izšla v Jagićevem „Archivu“, uglednem slavističnem organu, in njega čitatelji naj bi čitali tudi Murkovo repliko. To je tem bolj potrebno, ker uredništvo „Archiva“ ni ničesar pristavilo Čorovićevim besedam in se je očitno več ali manj z njimi istovetilo. Pravzaprav pa je sploh vsa polemika ne toliko med Čorovićem in Murkom nego med Jagićem in Murkom, a to razmerje je osebno; Murko se ga dotika fino.

GLEDALIŠČE.

V čast jugoslovanskim gostom, ki so prišli na Vrazovo Akademijo, se je v ljubljanskem deželnem gledališču pela opera „Tannhäuser“. Da so hrvatski in srbski udeleženci Vrazove svečanosti v Ljubljani gledali nemško opero, to ie izzvalo mnogo očitkov v zasebnih pogovorih ljubljanske publike, pa celo novinsko polemiko. Vredno si je stvar ogledati od vseh strani. Kaj naj bi se bilo dalo namesto „Tannhäuserja“? Kako hrv. dramo igrati (na primer „Ekvinočij“), bi najbrž ne bilo primerno; zakaj to poznajo Hrvati in Srbi že iz Zagreba in Beograda. Dobro bi bilo, dati kaj slovenskega; pa kaj? Tu zadenemo ob mrtvo točko: z dramo se ne moremo ponašati! Ali kaj ad hoc zloženega? Na pr. 1. prizor in tableau igrokaza, ki se je junija meseca igral v Mariboru? To bi bilo ravnateljstvo gledališča moglo storiti. Če tega ni hotelo, ni preostajalo drugega nego „Tannhäuser“.

Zagrebsko gledališče, ki je Vrazovo svečanost združilo s petdesetletnico svojega čisto hrvatskega značaja, se je odločilo za prigodnice in s sijajem njihove inscenacije očaralo slovenske in srbske goste. Igrala se je Ogrizovićeve sedaj posebe prirejena „Slava njima“ (Ilircem), ki je že pred par leti izšla v tisku, in pa istega dramatičarja enodejanka „Van s tudjincima“ (24. studenoga-novembra 1860). Slika iz prošlosti hrv. kazališta u jednom činu. (Zagreb, Dionička tiskara, 1910. Str. 19. Cena 40 h). — Na zagrebški pozornici 1. 1910., zagrebška pozornica iz 1. 1860!

T. j., dne 27. sept. se je v zagrebškem gledališču predstavljala dogodek z dne 24. novembra 1860., ko so vsled dijaških demonstracij nemški igralci morali ostaviti zagrebško gledališče, da se nikdar več ne povrnejo vanje. Germanizatornega absolutizma je bilo konec; cilindri, znaki švabstva, so izginiti; „Kranjci“, kakor Premru, Jarc, Vidic itd. in „Pemci“ ki so v banovini služili za orodje onega sistema, so postali nemogoči, z njimi pa tudi nemški glumci. Omenjenega dne se je predstavljala „Peter von Szápáry“, drama Charlotte Birch-Pfeifferovice; dijaki so se pripravili za demonstracije in kratkoma onemogočili nadaljevanje predstave. (Med demonstranti je bil na pr. oddelni predstojnik dr. Nikola pl. Cernković, takrat gimnazijalec). Odsle je gledališče bilo trajno hrvatsko. Izprva ga je vodil slavnoznanilski dramatik, Demeter. — Vlada je predstavljanju te enodejanke, ki ima pomen zaradi zgodovinske reminiscence, delala ovire, a jo je končno vendarle pripustila.

DR. MILAN OGRIZOVIĆ.

Za hrvatsko dramo velepomembni dr. Milan Ogrizović je ob tej priliki obelodanil knjigo „Petdeset godina hrvatskega kazališta“ (1860–1910). (Izdala uprava kr. hrv. zem. kazališta. Str. XCII. X 44). Najbolj znano delo o hrv. gledališču je bila dosle dr. Nikole Andrića „Spomenknjiga hrv. zem. kazališta“ (1895) in dr. Sjepana pl. Miletića „Hrvatsko glumište“ (1904). Pričujoča Ogrizovićeve knjiga posnema gledališko zgodovino do 1. 1860. (ilirski drama), zgodovino stalnih hrv. predstav od 1860. do Miletića 1894., dalje poroča o velikem mecenu in znamenitem voditelju hrv. gledališča Miletiću, o intendantu Hreljanoviću, Mandroviću in Fijanu, o Andriću in o sedanjim intendantu Vladimira Treščica pl. Branjskega. Knjiga polaga važnost zlasti na razvoj repertoarja ter nam podaja natančno statistiko vsega repertoarja od 14. oktobra 1895 do 31. avgusta 1910.

L. 1895. in 1896. (?) se je slovenski predstavljala Krsnikova-Jurčičeva igra „Berite Novice“, l. 1900. Cankarjev „Jakob Ruda“, l. 1905. Zofke Kvedrove „Tuje oči“. — Sedanji intendant Treščec idejno nadaljuje sijajno dobo Miletićevo, a hoče vzgojiti čisto hrvatsko opero, t. j., vzgaja v raznih umetniških centrih hrvatske pevce in pevke. Uspelo mu je tudi, gledališču pridobiti naslov „kraljevsko“; nekdanje bilo „varoško“, potem „narodno“, za Miletića „hrvatsko“, sedaj pa je „kr. zemaljsko hrvatsko kazalište“, kakor je z zlatimi črkami pisano na dosle nemi zgradbi.

UMETNOST.

Steska Viktor: Slikar Janez Wolf (1825—1884). (V Ljubljani, 1910. Natisnila „Kat. tiskarna“. Str. 121. Cena: 2 K). To je pomnožen ponatisk iz „Dom in Sveta“. Zgodovina naše obrazovalne umetnosti se zadnji čas dosti marljivo raziskuje — to je v zvezi z vsem sedanjim umetniškim napredkom — in V. Steska spada med najmarljivejše raziskovalce. To delce je tem važnejše, ker je Wolf markanten pojav umetniške naše prošlosti.

O nacionalizmu v umetnosti piše dr. Iso Kršnjavi v 1. zvezku „Mlade Hrvatske“ (glasilo starčevičanskega dijaštva) za l. 1911. Narodnosti išče najprej znake ter pri tem odbija edinstvo jezika, vere, pristnost rase, pač pa daje (po Jelinku) deloma veljavo „prepričanju“, a zlasti politično-čuvstvenemu elementu, ki poteka iz slavnih državnih činov. Nato prehaja k razmerju med narodnostjo in umetnostjo. „Umetnost ni drugo nego s čutnimi oblikami izraženo čuvstvo... Radi tega je pri vsaki umetnini odločujoči moment, da more v umetnini izraženo čuvstvo v onem, ki jo gleda, zbuditi isto čuvstvo, ki ga je umetnik čutil, ko je ustvarjal. V tem momentu čuvstva leži tista točka, kjer se umetnost in narodnost moreta dotakniti... (Najlaže postane narodna tista umetnost), ki neposredno izraža čuvstva, a to je muzika...“

Umetniška razstava v Osijeku je bila otvorjena od 26. decembra 1910 do 15. januarja 1911. Izložili so slikarji Becić, Jung, Kovačić, Mar Pera, Melkus Dragan, Peroš Marko, Renarić D., Valić Rudolf, kiparica Valić Ludvika.

Jugoslovanski umetniški kongres, ki se je vršil dne 15. januarja v Beogradu, je sklenil sledeče: 1. V prvem četrtletju 1912 se priredi jugoslovanska izložba v Beogradu, jeseni pa v Sofiji. 2. „Lada“ se udeleži l. 1913. izložbe v Rimu. 3. L. 1914. vseslovenske izložbe v Pragi. 4. Vsako leto se priredi jugoslovanska razstava (po Beogradu in Sofiji prva v Cetinju). — Prihodnja konferenca bo o priliki razstave v Beogradu. Dotle je „Ladi“ predsednik slikar Uroš Predić.

SMOTRE.

„**Stenograf**“, glasilo Hrv. Stenogr. društva v Zagrebu, XX. 1. br. 3—4 je prinesel zanimivo statistiko hrv. in slov. stenografije. Slov. sten. se je l. 1909./10. poučevala na 7 zavodih oziroma kurzih v Ljubljani, na učiteljski v Gorici, na gimn. v Kranju, v „dijaškem venčiču“ v Novem Mestu, v samost. šoli v Šmihelu, na gimnaziji v Št. Vidu nad Ljubljano — število učencev (početnikov) 410, hrvatskih početnikov je bilo 733 (relativno premalo). Iz Štajerske uredništvo ni dobilo podatkov. — Priporočamo Slovencem ta list, ki izhaja 10krat na leto za 4 K. Urejuje ga Slovenec prof. Mijo Vamberger.

Dne 21. nov. 1910 je v Zagrebu praznoval svojo sedemdesetletnico prof. Fr. Magdić, štajerski Slovenec, ki je pol stoletja posvetil stenografiji ter za to svoje delo uživa sedaj vseobče priznanje. — Dne 18. septembra pa je obhajal šestdesetletnico prof. Mijo Vamberger, tudi štajerski Slovenec, urednik „Stenografa“. Ta mož je redke duševne harmonije in plemenite vneme za ideale hrvatskega in slovenskega naroda.

Świat Słowiański. (Kraków, ul. Garncarska 2, na leto 10 K), ki ga ureja dr. Feliks Konečni, je nastopil svoj 7. letnik. Ta jako marljivo urejevana poljska smotra ima v programu slovanstvo s poljskega stališča, pa ne z negativne strani, ampak po pozitivni, t. j., uvaža slovanstvo, ker vidi, da je za Poljsko slavizem naraven in potreben. — Bivšemu „Narodnemu Dnevniku“, ki je pisal

proti slovenskim vseučiliškim stolicam v Krakovu, češ: „Nočemo v Krakov, to je gnezdo klerikalizma“, odgovarja „Świat“ v 1. letošnji številki (str. 68.): „Projekt, da bi slovenske stolice bile otvorene v Pragi ali v Krakovu, ni izšel od nas in ne mislimo nikogar sem vleči; ne sili se ne. Ako bi pa mladež slovenska imela prihajati v Krakov za to, da bi sejala negodnosti med narodom slovenskim in poljskim, potem naj se drži rajši daleč od Krakova.“

„**Slov. Přehled**“ (XIII, št. 3) konstatira zvezo med Češkimi brati (Chelčický, Komenský) in Tolstim. V. Charvat začne študijo „Tolstoj in Slovani“ (Ujedinjevanje Slovanov ne more biti uspešno, ker je — polovično delo; vse ljudi je treba ujediti). Dr. A. Dermota priobčuje informativen članek o našem polit. gibanju.

RAZNOTEROSTI.

Sestanek zastopnikov jugoslovanskih kulturnih društev v Ljubljani dne 10. in 11. decembra 1910. Konferencije so se vršile v prostorih „Matica Slovenske“ v soboto, dne 10. decembra od 3. do 1/2 7. ure zvečer in v nedeljo, dne 11. decembra od 1/2 9. do 1/2 11. ure dopoldne. Predsedoval je dr. Fr. Ilešič.

Na sestanek so bila pozvana zgolj kulturna društva, ki so že delovala v smislu jugoslovanske skupnosti ali ki imajo po svojih pravilih dovolj široko podlago, da bi mogla delovati v označenem smislu. Razen tega so bile pozvane nekatere knjigarne. — Po zastopnikih ali pooblaščenih so bila zastopana sledeča društva oz. institucije: 1. „Akademija“ v Ljubljani (prof. Reisner, dr. Molč); 2. „Braća hrvatskoga Zmaja“ v Zagrebu (Em. pl. Laszowski, dr. Dane Gruber); 3. Deželno gledališče v Ljubljani (Fr. Govékar); 4. „Društvo hrv. književnika“ v Zagrebu (dr. Branimir Livadić); 5. „Društvo slovenskih zdravnikov“ (dr. Demeter Bleiweis vitez Trsteniški); 6. „Glasbena Matica“ v Ljubljani (dr. Vladimir Ravnihar); 7. Hrv. Pedagog. Književni Zbor (Jos. Medved in Jos. Škavić); 8. „Jeronimsko društvo“ v Zagrebu (pooblaščenec dr. Dane Gruber); 9. „Matica Hrvatska“ v Zagrebu (dr. Oton Kučera, dr. A. Bazala); 10. „Matica Slovenska“ v Ljubljani (dr. Fr. Ilešič); 11. „Matica Srpska“ v Novem Sadu (Milan A. Jovanović); 12. „Pravniško društvo“ v Zagrebu (pooblaščenec dr. Oton Kučera); 13. „Pravnik“ v Ljubljani (dr. Danilo Majaron); 14. „Savez hrv. pjevačkih društava“ v Zagrebu (Milan Krešić); 15. list „Slovan“ v Ljubljani (Dragotin Hribar); 16. „Slov. Planinsko društvo“ (dr. Fran Tomlinšek); 17. Slov. Šolska Matica v Ljubljani (H. Schreiner); 18. „Srpska Književna Zadruga“ v Beogradu (dr. Jovan Skerlić); 19. „Zveza slov. pevskih društev“ v Ljubljani (dr. Vladimir Ravnihar).

„**Jugoslovanska Akademija znanosti in umetnosti**“ je v posebnem dopisu javila, da „če dostavljene joj eventuelne prijedloge rado uzeti u pretres“. Tekom razprav se je na sestanku iznova poudarilo, da „Jugosl. Akademija“ rada uvaža tudi slovenski pisane študije, a obenem naglasilo, da bi slovenski zavodi morali naročevati njene publikacije; nadalje se je odobravalno snovanje „Jugoslovanske Enciklopedije“. „Matica Srpska“ v Dubrovniku je sporočila, da se „slaže potpuno sa mišlju, da slovenska, hrvatska i srpska kulturna društva stupe u što tješnju svezu“, intendantura „Kr. zem. hrv. kazališta“ v Zagrebu (Vladimir pl. Treščec Branjski) pa, da si je dala zadačo, v bodoče na zagrebški pozornici negovati tudi slovensko dramo. — Dnevni red in tok razprav:

I. Glasba. Na temelju referatov g. dr. Vi. Ravniharja in g. Milana Krešića se l. konstatira, da so slov. „Novi

Akordi* ugledna publikacija za glasbeno produkcijo, a da je hrv. „Pjevački Vjestnik“ organizacijsko glasilo hrv. in slovenskih pevskih društev, 2. da se častne nagrade novih skladb razpisujejo enako za slov.-hrv. in srbske skladatelje; 3. se izreče želja, ki jo sprejmejo navzoči uredniki „Savremenika“, „Srpskega Knjiž. Glasnika“ in „Slovana“ (Livadić, Škerlić, Ilesić), da bi ti listi donášali naznana in ocene kompozicij vseh treh narodov; 4. se spozna za potrebno in mogoče, da se glasbeno blago, kakor je n. pr. v nakladninah „Glasbene Matice“, daje ostalim Jugoslovancem za izvajanje na razpolago.

II. Medicina in prirodoslovstvo. Na temelju poročila g. dr. Demetra Bleiweisa pl. Trsteniškega se 1. konstatira, da imajo hrvatski in srbski zdravniki v „Liječničnem Vjestniku“ svoj skupni oficijelni organ¹⁾; 2. da izdajajo Srbi list „Zdravlje“ in „Arhiv celokupne medicine“ (last „Srpskega Lekarskega društva“), Hrvati pa „Glasnik Hrv. Prirodoslovnega društva“; 3. se izreče želja, naj bi vsak teh listov prinašal vsaj vsebino vseh ostalih strokovnih glasil in referate o vseh strokovnih jugoslovanskih publikacijah (knjigah, spisih); 4. naj bi se pri prirejanju strokovne terminologije gledalo na čim večjo skupnost izrazov (najbolje bi bilo, terminologijo izdati v eni knjigi); 5. odobravajo se sledeče resolucije:

1. V interesu kulturnega napredovanja jugoslovanskih narodov v okviru avstro-ogrške monarhije je nujno potrebno, da se izpitom, položenim na zagrebškem vseučilišču, pripozna reciprociteta za dežele cislitvanske.

2. Vsled praktične potrebe jugoslovanskih dežel, osobito Bosne in Hercegovine, ki še izdaleka nimajo potrebnega števila zdravnikov, pa tudi Hrvatske in Slavonije, je nujno, da se na zagrebškem vseučilišču čimprej ustanovi medicinska fakulteta. — Istotako je nujna ustanovitev tehniške visoke šole v Zagrebu, ki je deloma že financirana.

3. Zastopniki jugoslovanskih kulturnih društev pa obenem vztrajajo pri zahtevi, da je za Slovence v Ljubljani ustanoviti univerzo, in sicer najprej juridično fakulteto.

III. Pravo. Na temelju referata g. dr. Dan. Majarona se 1. konstatira, da glasilo „Pravniškega društva“ v Zagrebu priobčuje tudi slovenske članke in da ljubljanski „Pravnik“, ki služi i Istri in Dalmaciji, objavlja hrvatske spise; 2. da si zagrebško in ljubljansko društvo izmenjujeta predavatelje; 3. se izreče želja, naj bi ta dva organa in srbski „Arhiv za pravne in društvene nauke“ prinašali izvestja o pravniških organizacijah in znanstvenih pravnih spisih, nadalje o pravnih reformah zlasti v hrvatskih in srbskih političnih enotah (Banovina, Bosna in Hercegovina, Srbija, Črna Gora), kar bi koristilo teoretično in praktično političarjem in zakonodajnim zastopstvom (dr. Kučera in dr. Škerlić prevzameta posredovanje v to svrhu); 4. naj bi se kakor v medicini tudi pri prirejanju juridične strokovne terminologije gledalo na čim večjo skupnost izrazov (najbolje bi bilo, terminologijo izdati v eni knjigi).

IV. Planinska društva. Na temelju referata g. dr. Frana Tomiška se 1. vseobče priznava veliki pomen „Planinskih društev“ za spoznavanje in obrambo naših pokrajin; 2. se konstatira, da so Čehi že mnogo storili za razvoj planinstva v naših gorah; 3. da pogajanja „Slov. Plan. društva“ in „Hrv. Plan. društva“ o skupnosti glasila „Planinskega Vestnika“ dosle niso bila uspešna, da bi to bilo

koristno za razvoj planinstva med Hrvati in Srbi in s tem tudi za obrambo slovenskih gor.

V. Šolsko-literarna društva. Na temelju referatov g. Jos. Škavića in g. H. Schreinerja se 1. konstatira, da „Hrv. Ped. Knj. zbor“ ne izdaje knjig, ki bi služile razdoru med Hrvati in Srbi; 2. da „Hrv. Ped. Knj. zbor“ in „Slovenska Šolska Matica“ dajeta članom bratskega društva vzajemno svoje publikacije za polovično ceno; 3. da se „Slov. Šolska Matica“ in „Hrv. Ped. Knj. zbor“ popolnujeta drug drugega, ker izdaja prva bolj praktične, a drugi bolj teoretične spise; 4. da izdaja „Slov. Šolska Matica“ hrv. srbske spise; 5. se izreče želja, naj bi hrvatski list „Napredak“ prinašal več referatov o srbskih knjigah; 6. istotako, da bi šolske knjige uvajale v spoznavanje bratskih narodov; 7. se odobrava namera „Slov. Šolske Matice“, v družbi s hrvatskim učiteljskim prirediteljem 1. 1911. potovanje po hrvatsko-srbski zemlji; 8. se obžaluje, da se javnost premalo zanima za šolstvo in za šolsko-literarna društva.

VI. Literarna društva za ljudstvo. Ob izvajanjih g. dr. Gruberja se konstatira 1. da morajo najširši krogi dobiti slovansko zavest, ako naj se v njih vzdrži slovenska zavest; 2. da pripravlja (kakor se poroča) „Družba sv. Mohorja“, ki se pa ni odzvala vabilu na sestanek, knjigo „Hrvati“.

VII. „Akademija“ v Ljubljani in „Braća hrv. Zmaja“ v Zagrebu (ljudsko-izobraževalni društvi). Na temelju referatov g. Laszowskega in dr. Moleta se 1. konstatira, da se prirejajo predavanja, ki imajo svrhu, spoznavati občinstvo z bratskimi narodi; 2. da se izmenjujejo slov. in hrvatski predavatelji; 3. da se je društvo „Braća hrv. Zmaja“ že oziralo ozir. se še bo oziralo tudi na Slovence (spominska plošča Tomšičem v Vinici, Trdini na rojstni hiši); 4. da so pravila „Pučkoga (Ljudskega) sveučilišta“, ki bi raztegnilo svoje delovanje tudi na Ljubljano, že odobrena; 5. se izreče želja, naj bi se predavatelji, kadar predavajo pri bratskem narodu, v jezikovni priredbi svojega predavanja ozirali na svojo publiko.

VIII. „Matica Hrvatska“, „Matica Slovenska“, „Matica Srbska“ v Novem Sadu, „Srpska Književna Zadruga“ v Beogradu. Na temelju referatov dr. Bazale, Jovanovića, dr. Škerlića in dr. Ilesića se 1. konstatira, da ti literarni zavodi v svojih publikacijah poročajo o kulturnem življenju bratskih narodov (n. pr. novosadska „Matica“ v Letopisu); 2. da se bosta „Matica Hrvatska“ in „Matica Dalmatinska“ zliči očitno v stvarno enoto; 3. da so odnosi med „Matico Hrvatsko“ in „Matico Slovensko“ posebno intimni in realni, kar se kaže v tem, da izdajata vsaka izmed njiju po eno knjigo v sosednem knjižnem jeziku ali pa da izdasta obe skupno po eno knjigo, nadalje v tem, da dajeta svojina članom v okviru sosednega naroda svoje publikacije za nižnjo ceno (vendar to ne more ostati trajno); 4. da sta „Matica Hrvatska“ in „Srpska Književna Zadruga“ stopili v slične vzajemne odnose, t. j., da izdajata literarna dela istorodne bratske književnosti (n. pr. Zadruga Gjalskega in Kozarca) in da po svojih poverjenikih vsaka nabira člane i za drugo društvo; 5. želi se, da se komuniqueji o odborovih sejah izmenjavajo; 6. odobrava se ustanovitev „Zveze jugoslovanskih kulturnih društev“. Tej zvezi naj v svojih narodih pot utro baš Matice. Prihodnji sestanek bi mogel biti ob Dositijevi stoletnici v Beogradu. 7. Graja se nemarnost mnogih članov in odbornikov v raznih društvih.

VIII. Založništva (Društvo hrv. književnika). Na temelju referata dr. Livadića se 1. konstatira, da

¹⁾ Trebalo bi primerjati ključ, po katerem gmočno prispavajo hrv. in slov. zdravniki za „Lj. Vj.“, s ključem, ki velja za „Pjevački Vjestnik“, in s ključem, po katerem vzdržujejo profesorska društva svoje glasilo „Nast. Vjesnik“.

je sestanek zastopnikov jugoslovanskih kulturnih društev tem pomembnejši, ker kaže, da so se dela v smislu našega edinstva, kakor ga je opravljalo „Društvo hrv. književnikov“ od svojega početka, lotile najjače naše institucije, t. j. „Matice“ in „Srpska Knjiž. Zadruga“; 2. spričo činjenice, da se pozivu na sestanek ni odzvala nobena knjigarna, se odobrava sledeča resolucija: a) Zastopniki jugoslovanskih kult. društev so se na svojem sestanku v Ljubljani uverili, da jih knjigarne nikakor ne podpirajo v prizadevanju za širitev prosvete, ter so se sporazumele v tem, da bodo složno in energično postopali proti nebrižnosti knjigarn, dokler te-le same ne spoznajo, da njih podpora književnim društvom ni samo na korist tem društvom, ampak tudi njim samim v probitek; — b) enako so se odposlanci jugoslovanskih kulturnih društev uverili, da je zastoja v naših književnostih v veliki meri kriva nebrižnost naročnikov (predplatnikov), ter dajejo izraza svojemu uverjenju, da naročba na književne liste ni dar društvu ali založništvu (nakladniku) nego dolžnost prosvetljenega človeka, ki ji mora vestno zadoščati; 3. treba bo statistike o razprodaji naših knjig in književnih listov.

Resumé dr. Otona Kučere: „Matica Hrvatska“, „Matica Slovenska“, „Matica Srpska“, in „Srpska Knjiž. Zadruga“ bodo i nadalje širile popularno-naučno in lepo književnost v svojih narodih, in to še intenzivneje nego dosle, a z večjim ozirom na princip delitve dela v poučnem delu in na skupno psiho na področju lepe književnosti.

„Das deutsche Lied“, skladba Čeha ali Nemca? Ta pesem je bila skoro 30 let nekako boakotirana, ker je trpela „an einem unheilbaren Abstammungsfehler“, t. j., ker se je sumilo, da je nje skladatelj, J. V. Kalivoda Čeh. Končno je palo prokletstvo z nje, ker je dunajski dvorni tajnik dr. Strunz po težkih raziskovanjih — dognal, da so Kalivode prišli z Badenskega v Prago. Toda „kolo sreče“ se vrtilo in Čeh dr. Kronbauer dokazuje v „Maju“ (I. IX., zv. 10.), da se je skladatelj oče priselil v Prago z Moravske in da se je skladatelj šele iz Prage preselil v Donaueschingen za kapelnika kneza Fürstenberga.

Koroški Slovenci in „Matica Slovenska“. Pred kratkim je prišel v Ljubljano preprost Slovenec iz Št. Jakoba v Rožu ter je želel priti v „Matico Slovensko“, da bi dobil knjigo „Koroška, I. del“, ki jo je videl nekje na Koroškem. Najel si je v Ljubljani dečka, da bi ga ta-le povedel na zaželeno mesto, a dečko ga je pustil na ceditlu. Končno se mu je vendarle posrečilo najti „Matico“. Pristopil je k „Matici“ kot nov član ter izjavljal, da bi knjigo „Koroška“ radi čitali tudi drugi koroški Slovenci. — Lani je „Matica Slovenska“ opetovano pošiljala beležko o „Koroški“ v lista, namenjena koroškim Slovencem, a uspehi niso bili vidni.

Prof. dr. Jovan Skerlić in prof. P. Popović, oba med Slovenci znana, sta v zadnjem času v ostri polemiki s svojim kolegom na belgrajskem vseučilišču prof. dr. Stanojevićem radi kritike ali „pamfleta“, ki ga je ta-le v „Letopisu Matice Srpske“ napisal o dveh njunih literarnozgodovinskih delih. V „Srpskem Književnem Glasniku“ je prof. Popović napisal Stojanoviću odgovor, ki je že sam skoro knjiga (89 str.).

Lessiak Primus dr.: Alpen-deutsche und Alpen-slaven in ihren sprachlichen Beziehungen. („Germanische-Romanische Monatschrift“, za maj 1910, urednik dr. H. Schröder, nakladnica knjigarna K. Winter, Heidelberg — krajše v „Verhandlungen der 50. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner“, Leipzig 1910). Dr. Lessiak, profesor nemške filologije v Freiburgu na Svicarskem, ki ga

poznamo najbolj iz njegovega „celovčevanja“, je o tem predmetu predaval na 50. skupini nemških filologov in šolnikov in sedaj objavil svoje predavanje. Slovenci in Nemci so od 8. stoletja dalje bivali mešani med seboj; odtod mešanje v jeziku in kulturi (običaji, gradba hiše, verovanje, narodna pesem). Jezični vpliv mešanja se kaže na slovenski strani bolj v sintaksi nego v oblikoslovju in glasovih. A opaziti je tudi vpliv slovenskega jezika na nemškega (prim. Štrek-ljeve študije), ki kaže slovensko moč v poljedelstvu, ne pa živinoreji itd. — V teh vprašanjih je pri nas prof. Štrekelj najkompetentnejši. Gotovo izpregovori o Lessiakovem predavanju. (Po belgr. „Delu“ 1910, str. 330 sl.).

NAŠE SLIKE.

Dr. Karel Kramář (str. 77) je obhajal decembra meseca 1910 svojo petdesetletnico; to se pravi, ni je obhajal on, ampak obhajal jo je češki narod in z njim ves slovanski svet. Nebroj člankov mu je ob tej priliki bilo posvečenih v slovenskem novinstvu. Realni politični dogodki so ga za hip sicer potisnili v ozadje, a idejni njegov sijaj s tem ni bil zmanjšan. Sinteza njegovega pomena je: Češtvo v slovanstvu! Slovanstvo v okviru svetovne politike! Lepo je reči: kulturno trdni narod češki, a treba je obenem reči: kulturna trdnost izda le, če je vsa avstrijska in evropska konstelacija primerna. S tem svojim bistvom nadkriljuje Masaryka. Bogat se je mogel povsem posvetiti najprej svoji izobrazbi, potem svojim življenjskim idealom. S tem svojim zgledom je premagal težko zмотo prejšnjih dni (ki pa pri nas Slovencih defljuje še vedno, zlasti v spisih nekaterih beletristov), da je — izdajstvo, se dokopati do boljše eksistence. Razvil se je bil tudi pri Čehih neki ponos in ošabnost siromaštva („Zlata Praha“, XXVIII., 14). „Ta ponos in ta ošabnost sta opasnejša nego ponos bogatinov.“ Tako je in ni nič drugače.

Pleteršnikov slovar. Na str. 88 prinašamo facsimile prospekta za slovar, ki ga je prvi snoval Val. Vodnik; prospekt je izšel l. 1813. (torej za francoske vlade, kakor kažejo tudi uradne štampilje). Pa Vodnik je umrl in minilo je 80 let, predno je za prospektom prišel slovar sam (Pleteršnikovo delo).

Dragan Melkus, hrvatski slikar i književnik, rodio se godine 1864. u Begtežu u Slavoniji, a uzgojen bude u Zagrebu, gdje mu otac bijaše prvim gradskim nadinžiniorom. Izza realnih študija podje godine 1879. u München, na kr. bavarsku akademiju likovnih umjetnosti. Kao učenik u ono vrijeme glasovitih profesora: Alexe Wagnera i Wilima Lindenschmitta, odlikovan je bio kolajnom i diplomom priznanicom profesorskog zbora akademije za talentovano izvedene radnje. Kratko vrijeme boravio je u Düsseldorfu kod slavnog Eduarda Gebhardta — boravio dalje u Parizu, Berlinu i Karlsruhe. Kasnije se nastanio samostalno u Münchenu. Više je njegovih slika u privatnim galerijama Münchena. Vratio se u Hrvatsku 1892, postane profesorom na realci u Mitrovici, kasnije u Vukovaru, dok konačno ne bude premješten u Osijek, gdje imade lijepo uređeni atelijer. Izložio je na umjetničkim izložbama u Hrvatskoj, Srbiji, Njemačkoj i Parizu. Izdao je i sam ilustrirao knjigu pripovijesti pod naslovom „Moj plavi prijatelj“. Nekoje pripovijesti izadjoše u njemačkom, českom i magjarskom prijevodu. (Umetn. priloga str. 65., Drevored str. 80., Vinjete). — Josip Furlani (str. 83.) po fotografiji. Oton Iveković: Veronika Deseniška.

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
☐ hišvena pleskarja ☐

Delavnica: Igriške ulice št. 8
☐ Telefon 154 ☐

BRATA EBERL
☐ LJUBLJANA ☐

Tovarna oljnatih barv, laka in
firneža z električno gonilno
☐ silo ☐

Trgovina in pisarna: Miklošičeve (Franciškanske) ulice 6

Gričar & Mejač
Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice št. 9

priporočata svojo največjo
in najstarejšo trgovino z

**izgotovljenimi
oblekami**

za gospode in dečke, gospe
in deklice po najnižjih cenah

Predmeti, katerih ni v za-
logi, se izdelujejo po meri
točno in ceno na Dunaju.

Velika in moderna
zaloga oblek
za gospode, dečke, in otroke

A. KUNC
Ljubljana
Dvorni trg šte. 3
(na voglu Židovske ulice)

Strokovnjaška postrežba z
izbornimi izdelki, po nizkih
stalnih, na vsakem pred-
metu označenih cenah.

Naročila po meri točno in pri-
znano dobro.

Imam večjo zalogo

VOZOV

vseh vrst. Vozove izdelu-
jem po najnovejši dunaj-
ski in pariški modi; tudi
stare vozove jemljem v
račun po visoki ceni.

Franc Visjan

izdelovatelj vozov

Ljubljana, Kolodvorske ul. št. 25

TOVARNA

POHIŠTVÄ

 POŠTNOHRAN.
 KONTO št. 827375
 TELEFON št. 58.

IVAN MATHIAN

C. IN KR. DVORNI ZALOŽNIK ARHITEKT ZA NOTRANJŠCINE V LJUBLJANI

Umetno mizarstvo, tapetarstvo, preprogarstvo, kiparstvo in strugarstvo.

Založnik N. V. c. in kr. avstro-ogrske vojne mornarice; c. kr. avstr. drž. železnic; c. kr. priv. južne železnice.

Podjetje za cele oprave stanovanj, hotelov, sanatori, pisarn, toplic itd. — Ceniki in risbe na razpolago.

Najbolj varno naložen denar!
Največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa do
 : 31. decembra 1910 :
 nad 564 milijonov kron.

Stanje hranilnih vlog
 čez 40 milijonov kron

Rezerdni zaklad nad
 1,200.000 kron.

Mest. hranilnica ljubljanska

v Ljubljani, v lastni hiši, v Prešernovi ulici številka 3,

sprejema vloge vsak dan in jih obrestuje po $4\frac{1}{4}\%$ brez odbitka. Nevzdignjene obresti pripisuje vsakega pol leta h kapitalu. Sprejema vložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar. Denar in knjižice se lahko pošiljajo po pošti. Za varnost naloženega denarja jamči zraven rezervnega zaklada še mestna občina ljubljanska z vsem premoženjem in z vso davčno močjo. **Izguba vloženega denarja je nemogoča**, ker je po pravilih te hranilnice, potrjenih po c. kr. deželni vladi, **izključena vsaka špekulacija** z vloženim denarjem. Za varčevanje ima vložene lične domače hranilnike, v podpiranje slovenskih trgovcev in obrtnikov pa **Kreditno društvo**. Posoja na zemljišča po 5% in proti poplačevanju dolga po najmanj $\frac{1}{4}\%$. Dolžnik pa more svoj dolg ~~poplačati~~ poplačati tudi poprej, ako hoče. Posoja se tudi na menice in vrednostne papirje. ~~poplačati~~